non illi ex Antiquis contradixerint ; tamen hæc est communis opinio, quàm sequitur hic Tancredus, & Hostiens. *sub. num.* 2. *in ver. Contrahatur*, Joan. Andr. *num.* 3. & 4. Bald. *in fin.* Butr. *num.* 9. & Abb. *num.* 2. & 4. dicens sic transire hic omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit esse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ut Matrimonium quocumque tempore contrahatur consensu interveniente legitimo de præsenti, sed nuptiarum solemnia certis temporibus prohiberi : undè patet non esse audiendos Modernos Collectores *hic num.* 3. asserentes Matrimonium temporibus prohibitis posse contrahi, scilicet validè, sed tamen contrahentes mortaliter peccare ; absit enim Romana Ecclesia, à cujus regulis nemini licet deviare, approbet consuetudinem pravam & nutritivam peccati, *cap. Quis nesciat* 11. *distinct.* Undè hanc sententiam meritò approbavit S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ut infrà dicam. *in fin.*

3 Tertiò nota ibi, *posterior sententia meliori nititur ratione*, in diversitate opinionum quarum una sit probabilis & altera probabilior, sequendam esse probabiliorem, seu melioribus rationibus fulcitam, ut hic per Abbatem *num.* 3. inferentem ex hoc ut non sit habenda ratio personæ illam op nionem foventis, nec multitudinis Doctorum, qui illam sequuntur, cùm sæpè unius forsan & deterioris sententia possit multos & majores in aliqua parte superare, ut dicit textus ad hoc notabilis *in l.* 1. §. *Sed neque*, *cod. de veter. jur. enuclean.* & hoc servat Rota, quæ in concursu opinionum non tam movetur ex numero Doctorum, quàm ex rationum momentis, ut dicitur *in decis.* 17. *num.* 4. *part.* 7. *recent.* Quòd si opiniones in utramque partem sint æquè probabiles, minimè licet utramlibet sequi, ut dixerunt multi ex recentioribus, sed omninò eligenda est tutior etiam in foro conscientiæ, ut validissimis rationibus, & autoritatibus probavi *in cap. Ne innitaris suprò de constit.* ubi reperies hanc materiam electionis probabilium opinionum plenissimè examinatam.

4 Ultimò nota in vers. *Quia tamen*, & signa tempora in quibus jure veteri inspecto solemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic, & *in cap. Non oportet* 1. & 2. & *in cap. Non licèt* & *in cap. Nec uxorem* 33. *quæst.* 4. videlicet ab Adventu Domini, id est, à prima Dominica in Adventu secundum Hostiensem *hic in principio*, usque ad Epiphaniam, à Septuagesima usque ad octavam Paschatis & à diebus Rogationum usque ad octavam Pentecostes. Dixi, jure
5 veteri inspecto, quia jus novissimum Concilii Tridentini *in cap.* 10. *sess.* 24. *de reformat. Matrim.* hæc tempora Feriarum ex parte temperavit præcipiens, ut ab Adventu Domini usque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusivè antiquæ solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observentur ; in aliis verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis sublatæ sunt veterum Doctorum altercationes, numquid octava Epiphaniæ, & ultima dies octavarum in prohibitione includantur, ut videre est apud Hostiens. *hic in princ.* & Silvester. *in ver. Matrimonium* 7. *quæst.* 2. nam Concilium dùm dixit usque in diem Epiphaniæ, utique exclusit octavam : & dùm subjunxit, inclusivè, tam ipsam diem Epiphaniæ, quàm diem octavæ Paschatis comprehendit ; quia illud verbum, *inclusivè*, ad utrumque tempus est referendum, cùm nulla subsit ratio diversitatis *arg. l.* 1. *de liber. præter & l. fin. ff. de reb. dub.*

6 Sed quæritur, quæ sint solemnitates nuptiarum, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Ecclesia interdicuntur.

Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas esse nuptiarum Benedictiones, de quibus habetur in cap. *Alter* 30. *quæst.* 5. ibi *Sacerdotaliter ut mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicetur.* Et in Concilio Tridentino cap. 1. ibi : *Benedictionem in Templo suscipiendam*, *sess.* 24 *de reformatione Matrimonii* : adeò ut sit culpa letalis huic Præcepto contravenire, ut censent Petrus de Palude *in* 4. *sent. dist.* 32. *quæst.* 1. *art.* 4. *num.* 20. Joannes Friburg. in Summa Confessorum, *lib.* 4. *tit.* 17. *quæst.* 1. Sanctus Antoninus in 3. parte *tit.* 1. *cap.* 17. *post principium.* Silvester in verbo *Matrimonium* 7. *quæst.* 2. *in primo dicto.* Navarr. *in Manuali cap.* 22. *num.* 71.

7 Similiter Nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi satis constat ex cap. *Ne uxorem* ibi : *Nec convivia facere* 33. *quæst.* 4. & hic notant Abbas Antiquus *num.* 1. in verbo *Nuptiæ* & Abbas Siculus *num.* 4. *versiculo Quòd Nuptialia convivia*, glossa ultima in cap. *Non licet* 33. *quæst.* 4. ibi : non debent celebrari, ut fiant ibi convivia & interlint histriones & mimi ; & glossa in capite *Vir cum propria* §. *Hinc etiam* ibi ; sed prohibentur Nuptialia convivia eadem causà & quæstione.

8 Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus esse interdictam satis liquet ex dicto cap. *Nec uxorem* ; nam verba illa *Nec uxorem ducere* communiter exponuntur : id est traducere, ut per Abbatem hic *num.* 4. *versiculo Et primò adduco* ibi : *ducere*, id est ad domum ; & Silvester in verbo *Matrimonium septimò sub num.* 2. *versiculo dubitatur secundò.* 9 Rationem reddit Divus Thomas *in* 4. *sent. dist.* 32. *quæst.* 1. *art.* 5. *quæst.* 4. *Quia quandò novæ sponsæ traducuntur ; animus conjugum magis ex ipsa novitate ad curam carnalium occupatur : & ideò in nuptiis conservarunt signa multa lætitiæ dissolutæ ostendè ; & propter hoc illis temporibus in quibus homines præcipuè debent se ad Spiritualia elevare : prohibitum est nuptias celebrari.*

In hoc tamen est discrepantia inter Doctores, quia non- 10
nulli arbitrantur solam traductionem quæ fit cum solemnitate esse interdictam. Et hujus sententiæ sunt Goffredus in Summa *tit. de Matrimonii Contractu contra interdictas Ecclesias num.* 2. Tancred. & post eum Hostiensis hic *num.* 2. *in fine & in juramento in dicto titulo de Matrimonio contra interdictas Ecclesias num.* 3. Angel. *in Summa* in verbo *Matrimonium tertiò impedimento* 2. *ad finem* & alii quos novissimè refert & sequitur Sanchez asserens hanc opinionem esse veriorem in tract. tu *de Matrimonio*, *tom.* 2. *lib.* 7. *disput.* 7. *num.* 16. *versiculo Secunda sententia.*

Sed quidquid dicant illi : tenendum est quamcumque traductionem uxoris ad domum viri suprà scriptis temporibus esse prohibitam ; tum quia textus in dicto cap. *Nec uxorem* 33. *quæst.* simpliciter dicit uxorem ducere ; atque ita interdicitur ibi non tantùm solemnitas, sed etiam traductio ; tum quia etiam cessantibus conviviis & aliis solemnitatibus : militat ratio Divi Thomæ, quòd ex ipsa novitate traductionis animus circa carnalia & voluptuosa occupetur ; tum denique quia cùm Feriarum tempore prohibita sit copula carnalis, ut inferiùs patebit ; est etiam prohibita traductio privata per quam ad carnalem copulam perventur, ad glossam unicam *in fine* & Joannem Andream in principio in cap. *Cùm quid prohibetur de regulis Juris lib.* 6. Sicut prohibito Matrimonio : censentur etiam prohibita sponsalia per quæ perventur ad illud, ut lege *Oratio*, *ff. de sponsalibus* ; & prohibitâ copulâ, prohibetur etiam cohabitatio, cap. *definimus* & ibi bona glossa in verbo *Intercepit* 18. *quæst.* 2. Quamobrem traductionem esse prohibitam, simpliciter & indistinctè tenet glossa in cap. *Vir cum propria*, §. *Hinc etiam ad finem* 33. *quæst.* 4. & hic firmat Cardin. *circa finem* & Abbas *num.* 4. & censuit Sacra Congregatio Concilii, ut inferiùs patebit in fine. Sed & Provinciale Concilium Mediolanense quintum in rubrica *Quæ ad Matrimonium pertinent*, §. *Ne quis tom.* 4. *Conciliorum parte* 2. *paginâ* 544. *col.* 2. sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda statuit : ne quis statutis temporibus quibus nuptiarum solemnitates celebrari interdictum est : domum sponsam traducat aut nuptialia convivia celebret ; aliave ejus generis vetita agat. Et in specie prohibitam esse traductionem etiam privatam & non solemnem : tradit expressè Silvester in verbo *Matrimonium* 7. *quæst.* 2. *Post quintum dictum*, *vers. Dubitatur secundò* & Summa Rosella in verbo *Impedimentum, impedimento* 17. *in principio* & alii recentiores quos citat Sanchez *dicti disput.* 7. *num.* 14. & ante eos Cardin. hic *num.* 2.

Similiter quoad copulam carnalem : tametsi Sanchez in præ- 11
allegata disputatione 7. *num.* 23. existimaverit temporibus ab Ecclesia statutis, nullatenùs prohibitum esse Matrimonium consummare ; idemque ante ipsum senserint Navar. *in Manuali cap.* 22. *num.* 71. Petrus de Soto *lect.* 14. *de Matrimonio*, §. *Huic proximum est.* Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *de Matrim. cap.* 31. *ad finem*, §. *In altero* & quidam alii ex recentioribus à Sanchez citati : tamen illorum rationes sunt valdè infirmæ ; & ratio Divi Thomæ superiùs considerata, ne statutis temporibus animus Conjugum circa carnalia & voluptuosa occupetur : potissimum viget in consummatione Matrimonii ; nam ut legitur Eccles. 3. *Tempus amplexandi & tempus longè fieri ab amplexibus* : quare contra prædictos stat communis Canonistarum ferè omnium sententia ; nam glossa hic in verbo *Quocumque tempore. Et ita*, inquit, *quolibet tempore potest Matrimonium contrahi ; sed Nuptiarum solemnitas tantùm his diebus, ne carnaliter conjungantur, prohibetur.* Petrus de Sampsone & post eum Abbas Antiquus *num.* 1. verbo *Nuptiæ*, exponit : id est solemnitates, ut convivia, hastiludia & hujusmodi ; & etiam quoad consummationem carnalem suspendi debent Matrimonia : undè si quis vellet illo tempore Matrimonium consummare : alter potest excipere contra illum Joannem Andream *num.* 4. exponit verbum celebrari : id est cum solemnitate & celebritate contrahi ; vel celebris traductio vel consummatio fieri ; & refert & approbat dictum Petri & Abbatis Baldus in fine. Nota, inquit, *in isto capite quòd in festis Feriis benè possunt contrahi Matrimonia quantùm ad substantiam consensûs ; sed quantùm ad copulam carnalem non.* Butrius *num.* 9. quærit quid prohibetur circa Matrimonium tempore Feriarum & solvit his verbis : *Dic quòd Matrimonii Contractus non prohibetur ; sed Nuptialis solemnitas & copula actûs ; & sic prohibetur solemnitas Nuptiarum contrahendarum & copula vel consummatio.* Et paulò infrà similiter probat dictum Petri & Abbatis Antiqui Cardinalis *num.* 2. *Quære*, inquit, *in eo quod dicit & prohi-*

bentur Nuptiæ : quomodò hoc intelligitur ? Quidam intelligunt de solemnitate : tu intellige de consummatione Matrimonii & sic etiam viduæ quæ ducuntur sine solemnitate : non possunt hoc tempore duci : multi tamen non observant. Anchar. *num.* 3. Nota inquit, *quòd Matrimonium omni tempore celebratum tenet : ad tempus tamen suspenditur carnalis copula & festivitates, ut in Juribus allegatis in glossa.* Imola *num.* 1. nota quòd certa sunt tempora feriata in quibus non debent Nuptiæ celebrari : id est cum solemnitate & celebritate contrahi, seu celebris traductio vel consummatio fieri ; & sic non prohibetur quòd solo consensu omni tempore non possint contrahi Matrimonia vel Sponsalia de futuro, ut hic expressè dicitur ; & eodem verbis idem dicit Joannes de Anania *num.* 2. Abbas Siculus numero 4. relatis aliorum opinionibus, hic ait : *Ego puto quòd Matrimonium sine celebri solemnitate, licitè possit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur causa prohibitionis, cùm non fiant convivia, nec exerceatur commercium carnale ; sed tantùm intervenit consensus de præsenti, in quo nullum reperitur peccatum, imò est Sacramentum, ut in cap. Dubitum de bigam.* Et infrà expressè dicit, etiam carnis commixionem prohiberi his temporibus feriatis. Idem firmat glofl. *un. in cap. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam* 33. *qu.* 4. Raymun. *in Summa in tit. de impedim. Feriar. in princ.* Hostiens. *in Summ. in tit. de Matrim. contr. contra interdict. Eccles. num.* 3. *post princip.* Henric. Boic. *in cap. fin. num.* 3. *de frigid. & maleficio.* Stephan. de Gaeta *in repet. cap. Ad limina* 30. *quæst.* 1. §. 4. *num.* 549. *in fin.* Ex quibus patet, hanc esse unanimem Canonistarum sententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude *in* 4. *sentent. distinct.* 32. *quæst.* 1. *art.* 4. *num.* 20. Card. Cajet. *in Summa in ver. Matrimonium cap. ult.* §. *in publico autem loco*, S. Anton. *in* 3. *part. tit.* 1. *cap.* 17. *in fin.* Silvest. *in ver. Matrim.* 7. *quæst.* 2. *post dictum* 5. *dubio* 3. & alii relati à Sanch. *d. disput.* 7. *num.* 21. eamque probavit Sac. Congregatio Concilii : nam proposito dubio, an Matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi possit : Sac. Congregatio censuit posse contrahi quocumque tempore Matrimonium ; sed temporibus comprehensis *in cap.* 10 *sessi* 24. *de reform. Matrim.* nuptiarum solemnitates, traductiones ad domum & carnalem copulam prohiberi.

Quibus demùm accedit autoritas Concilii Tolerani celebrati anno Domini 1473. Sub Sixto IV. *in tit. Quòd non* 13
fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec solemnitates tempore à jure vetito, *tom.* 4. *Conciliorum. part.* 1. *pag.* 748. *vol.* 1. Cujus hæc sunt verba : *Cùm secundum legitimas Sanctiones non sit dubium eos in legem committere, qui verba legis amplexi contra ejus nituntur voluntatem ; & quia tempore, quo sacrorum Canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere & carnaliter commisceri, ac proindè convivia publica, strepitus, & choreas facere, parentes quoque, & amicos invitare, & cum histrionibus & joculatoribus solemniter nuptias celebrare, & ad Ecclesias sic incedere plerumque contingit : Nos contendentes, quòd sacrorum Canonum intentio fuit non tam Ecclesiæ solemnitates & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere ; consuetudinem hujusmodi divellere cupientes, sacro approbante Concilio, commixtiones prædictas, strepitus, choreas, joculationes & alias solemnitates ac convivia temporibus, quibus solemnia Ecclesiæ interdicuntur & cessant, nuptiales benedictiones fieri de cætero prohibemus, statuentes, ut qui contra hujusmodi nostræ constitutionis tenorem nuptserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominùs Clerici, qui præfatis nubentibus Missas dixerint ; decem florenorum pœna puniantur.*

DE FERIIS.

Gregorius IX.

CAPUT V.

CONquestus est nobis : & infrà. Quamvis non prorogari, sed expediri deceat quæstiones ; debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti, scilicet Natalis Domini, Sancti Stephani, Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circuncisionis, Epiphaniæ, septem diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus qui sequuntur, Nativitatis Joannis Baptistæ, Festivitatum omnium Virginis gloriosæ, duodecim Apostolorum, & præcipuè Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaëlis, solemnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis Diœcesibus cum clero, & populo duxerint solemniter venerandas ; quibus utique solemnibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeò convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licèt diebus feriatis, qui gratia vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

SUMMARIUM.

1 *Feriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, judicium exerceri non potest etiam de consensu partium, & num.* 3.
2 *Feriæ Sanctorum sunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei.*
4 *Judex non debet in causis procedere, nec etiam citare diem feriatam.*
5 *Citatus in die feriata comparere potest.*
6 *Feriis introductis in honorem Dei partes renuntiare non possunt.*
7 *Feriis repentinis nequeunt partes renuntiare.*
8 *Feriis messium, & vindemiarum partes renuntiare possunt etiam tacitè.*
9 *Arbiter tenetur servare ferias solemnes.*
10 *Feriis in honorem Dei, partes compromittendo tanquam in arbitrum, renuntiare non possunt.*
11 *Secùs si tanquam in arbitratorem, ibid. & n.* 20.

respondit Hostiensis hic *num.* 4. in verbo *Natalis* : standum est huic Decretali, quia illud de consuetudine non servatur; & concordant Joannes Andreas *num.* 4. & alii post eum & Specul. *in tit. de Feriis in* 1. *col.* Tres autem dies Rogationum qui dicuntur esse feriati in cap. 1. *de conjecratione dist.* 3. addendi sunt huic Decretali secundum Hostiensem *num.* 4. in fine : licèt hoc non servet Curia, ut inquit Speculator, ubi suprà & Joannes Andreas hic *num.* 5.

27 Tertiò nota ibi *quas singuli Episcopi*, juncto præcedenti versiculo scilicet : solum Papam in Ecclesia universali & quem-
28 libet Episcopum in sua Diœcesi posse dies Festos indicere. De Papa est manifestum, quia omnes Festivitates hic expressæ sunt de jure positivo & ex Statuto Ecclesiæ : etiam quoad dies Dominicos; nam etsi Præceptum de Sanctificatione Sabbati fuerit traditum in Decalogo : tamen, ut inquit Sanctus Thomas *in* 2. 2. *dictâ quæstione* 122. *art.* 4. *ad* 4. observantia diei Dominicæ in nova lege succedit observantiæ Sabbati, non ex vi Præcepti Legis; sed ex Constitutione Ecclesiæ & consuetudine populi Christiani; & sequitur Turrecrem. in cap. 1. *num.* 9. *de consecr. dist.* 3. Sicut ergò solus Papa Conditor
29 Canonum in tota Ecclesia potest ferias solemnes indicere ob reverentiam Dei, prout fecit in hoc *& in dict. cap.* 1. *de consecr. dist.* 3. & in Clem. 1. *de reliq. & vener. Sanctor.* quia ipse solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ Principatum, *cap. Cuncta per mundum* 9. *quæst.* 3. *cap. Proposuit de concess. præbend.* Butr. *hic num.* 19. ita singulî Episcopi hoc possunt in sua tantùm Diœcesi, ut hic est expressum, *& in dict. cap.* 1. ibi, *in suis Episcopatibus*, & ibi, *non generaliter de consecr. dist.* 3. cùm sint vocati in partem sollicitudinis non in plenitudinem potestatis, *cap. Quis se scit & cap. Decreto* 2. *quæst.* 6. Et hoc intelligas de Sanctis ab Ecclesia canonizatis : nam etsi Vincentius opi-
30 natus fuerit Episcopum posse in suâ Diœcesi Sanctum canonizare per istum textum, tamen Doctores communiter eum reprehendunt & ejus opinio reprobatur in *cap.* 1. *de reliq. & veneral. Sanct.* ubi Alexander III. de quodam, qui colebatur ab aliquibus cùm non esset colendus, sic ait : *Illum ergò non præsumatis de cætero colere, cùm etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque autoritate Romanæ Ecclesiæ venerari* : de quo die latiùs, ut scripsi *in cap. Perniciosam numer.* 57. *suprà de Offic. Ordin.* Itaque omnis festivitas Sanctî ab Ecclesia Canonizati, quam Episcopus in sua Diœcesi cum Clero & populo statuit esse solemniter venerandam, eo ipso ferias indicit, ita ut ab omni actu judiciali in illa die sit abstinendum, ut hic per Butr.
31 *in* 3. *not.* Sed numquid Episcopus possit diem festum indicere sine populo, Abb. *hic num.* 4. tenet non posse, quia non sine misterio hic dicitur cum populo, prout etiam dicitur *in cap.* 1. *de consecrat. dist.* 3. ibi; *Ut illæ festivitates quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudaverint.* Nam licèt Episcopus in spectantibus ad Episcopalem jurisdictionem possit cum Capitulo facere statuta,
32 *ut in cap. Ut animarum de constit. lib.* 6. tamen in aliis, in quibus vertitur interesse aliorum, non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse præsentes, ut notat Innoc. *in cap. Vestra de locat. & in cap. fin. de offic. Deleg.* Et hanc partem tenet Archid. *in dict. cap.* 1. *num.* 9. Fatetur tamen Abb. quòd ubi populus non habet legitimam cautam contradicendi, non obstat contradictio, ut simili notat Archid. *in d. cap. Ut animarum*, *facit cap.* 1. *de his, quæ fiunt à majori parte Capituli*, veluti si Episcopus vellet indicere ferias in die alicujus Sanctî, qui traxit originem de illo loco, vel quid simile, ad quod facit *cap.* 65. *dist.* Sed Anton. de Butr. dicit se idem tenuisse olim per istam litteram sed posteà mutavit sententiam, dicens solum Episcopum cum Clero, seu Capitulo hoc posse, quia in his, quæ tendunt in favorem animæ, quilibet est Episcopo subjectus, *c. Cùm sit de for. compet. cap. Novit de judic. & cap. Per venerabilem, qui fil. sint legit.* & cum eo transit Joan. de Imol. *num.* 1. *vers. Item nota quod festivitates.* Et pro hac parte optimè facit Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. ubi statuitur ut ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur dies festi, quos in Diœcesi sua servandos Episcopus præceperit : nec ibi ulla fit mentio de populo.

33 Quartò nota ibi, *& populo* : solum populum non posse dies festos indicere, cùm text. copulativè loquatur de Episcopo cum Clero & populo *l. Titiæ testatores*, §. *Nihil distat*, *ff. de legat.* 1. Et ex hoc notabiliter deduco potestatem indicendi ferias solemnes in honorem Dei & Sanctorum nequaquam esse apud Principes sæculares, etiam quantùm ad hoc ut judicia tunc temporis exerceri non debeant quod efficaciter probat hæc Decretalis : nam in principio statuitur, ut in diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti, debeat omnis strepitus judicialis conquiescere; & mox dies illi nominatim exprimuntur & inter hos generaliter recensentur solemnitates, quas Episcopus cum Clero & populo duxerit solemniter venerandas. Igitur solus populus non potest statuere certos dies in quibus ob reverentiam Dei sit cessandum ab actibus judicialibus & consequenter nec Principes laici hoc possunt : nam Princeps non alia utitur potestate nisi illa, quam ab initio populus in eum transtulit, *ut l.* 1. §. *Sed & hoc studiosum*, *cod. de veter. jur. enucl.* At populus non transtulit in Principem hanc
34 potestatem indicendi ferias judiciales in honorem Dei, cùm illam non haberet, ut hic est expressum, quia nemo potest plus juris transferre in alium, quàm ipse habeat, *ut leg. Nemo plus jurist*, *ff. de reg. jur. & cap. Nemo potest eod. tit. lib.* 6. & nemo dat quod non habet, *cap. Quod autem de jur. Patron. l. Traditio*, *ff. de acquir. rer. dom.* cum suis concordant. Præterea quamvis omnis potestas à populo in Principem translata sit, *ut in d.* §. *Sed & hoc studiosum* : tamen illud verbum *translata*, exponitur ibi à gloss. id est concessa, & concordat gloss. 1. *in l. Non ambigitur*, *ff. de leg.* item gloss. *penult. in l. fin. Cod. eod.* & sic populus retinuit sibi potestatem jus condendi : undè hodie potest sibi facere statuta, *ut l. Omnes populi*, *ff. de just. & jur. l. Antiochensium*, *cod. de privil. credit. l. fin. cod. de decret. ab Ord. faciend. l. Prohibere*, §. *Plane*, *C. quod vi, aut clam. l. Si servi nostri*, *Cod. de noxalibus*, *& cap.* 1. *de constit. lib.* 6. etiam sine autoritate Superioris saltem in spectantibus ad ordinationem negotiorum & judiciorum, & ad causarum decisionem civilem & in aliis, quæ jus Superioris non tangunt, nec sunt illi reservata, ut concludit Bald. *in d. l. Omnes populi num.* 14. *vers. Sed puto verum*, articulo in utramque partem egregiè discusso à *num.* 14. *usque ad num.* 21. nec discrepat Bart. ibi, *num.* 2. *&* 3. nihilominùs non obstant : hæc facultate condendi statuta, non potest populus facere hoc statutum, ut aliquis dies sit feriatus in honorem Dei, ut hic patet, ergò nec Princeps hoc potest, quia proportionabiliter eadem est potestas utriusque & sicut Princeps constituit Jus Commune generaliter quoad omnes *ut l. fin cod. de legib.* ita quilibet populus constituit sibi jus proprium, *ut in d. leg. Omnes populi*, ibi, *partim suo proprio*, id est non generali, sed municipali, ut ibi declarat gloss. *penult.* Bart. *num.* 2. & communiter scribentes, sed de hoc articulo an Princeps laicus habeat potestatem indicendi has ferias in honorem Dei & Sanctorum, plenè dicam infrà *in* 4. *quæst.*

Expeditis notabilibus venio ad gloss. & quia in text. fit
35 mentio de duplici tantùm specie feriarum : Quæro quæ sint hujusmodi feriæ & an sint aliæ præter illas, & à quo indicantur, gloss. 2. hoc profequitur *in princ.* Sed tu dic clariùs secundum Specul. *hoc tit. in princ.* & Heur. Boich. *in hoc. cap. num.* 1. & Abb. *num.* 8. feriarum tres esse species; quædam enim sunt feriæ solemnes & introductæ ob reverentiam Dei, de quibus actum est suprà, & tales cùm sint indictæ à Papa per Canonem, non oportet ut specialiter indicantur ab homine, *l. Sed & si per Prætorem*, *ff. Si feriis*, *ff. ex quib. cau. major.* quædam sunt feriæ publicæ, sive rusticæ, seu indictæ, quæ alicubi etiam appellan-
36 tur solemnes, ut sunt illæ, quæ statuuntur messium, seu vindemiarum gratia ob necessitatem hominum; & tales non sunt determinatæ à Lege, vel Canone; & ideò illarum indictio judicibus relinquitur, ut eas indicant bis in anno secundum qualitatem & consuetudinem cujusque loci, nam citiùs fit recollectio in locis calidis, quam frigidis, *ut l. Præsides*, *ff. eod.* & notat hic præcitata gloss. *pro hoc l. Si in alium*, *ff. de Offic. Proconsul.* undè non sequitur; de jure aliquis colligit fructus tempore messium, vel vindemiarum ergò non debet in jus vocari, quia ad hoc, ut in jus vocari non debeat, necesse est ut prius feriæ à judice inducantur secundum Henrich. *ubi suprà*; & istæ quamvis sint introductæ propter occupatos, tamen postquam sunt indictæ, relevant omnes etiam milites & alios, qui in messibus & vindemiis non occupantur, ut concludit gloss. *in leg.* 1. *in ver. Occupati*, *ff. de feriis*, & sequitur Alexan. *cons.* 2. *Visis dubitationibus num.* 4. *vers. Pro hoc etiam facit lib.* 2. & de istis duabus speciebus agitur hic. Quædam vero sunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, ut quia hostes subjugavit, vel quia uxorem duxit, vel quia filius ei natus est, *ut in d. l. Sed & si per Prætorem*, §. *Si feriæ*, *ff. ex quib. caus. major. & in l.* 1. *cod. de feriis*, & dicuntur repentinæ, quia sunt incertæ; imò extra ordinem repentè & subitò indicuntur : & istæ indici non possunt, nisi à solo Principe, *ut l. A nullo*, *C. eod.* & tangam infrà *in* 4. *quæst. num.* 76. & de his tribus speciebus feriarum, vide gloss. in Clem. *Sæpè in verb. Ob necessitatem de verb. signif.* & Host. *in sum. eod. lit. in* §. *quaster distinguantur*, & adde quod dixi suprà, *in* 1. *notab. in* 3. *ampliat.*

Secundò; quæro, an citatio fieri possit in die non feriata
37 ad diem feriatam, Innoc. *hic num.* 1. *in verb. Conquiescere*, ponit duas opiniones, prima opinio distinguit sic, aut error in assignatione termini exprimitur, veluti si dicatur. Ad comparendum coram nobis in tali causa tibi diem Dominicum assignamus. Et citatus nec in die Dominico, nec in sequenti comparere tenetur; aut error non exprimitur in citatione :

quamvis tacitè insit, ut quia dicatur : decimâ die venias respondsurus & decima dies incidat in diem Dominicam. Et tunc citatus non tenetur in die Dominica comparere; sed benè in die sequenti : ratio est, quia duo videntur Mandata : id est ut ad diem compareat & ut compareat, lege *Celsus*, *ff. de arbitr.* quamvis ergò habeat excusationem in die solemni : tamen in sequenti die excusationem non habet & dato termini tenet. Et idem dicendum est, si per viginti dies durarent dies feriati; quia in proxima sequenti die, tenetur comparere citatus.

Secunda opinio cui magis adhæret Innocentius ubi suprà, *versiculo Item melius est* quòd etiam in primo membro distinctionis teneat assignatio termini : ita ut quamvis in citatione expressè dicatur : compareas in die Dominica; nihilominùs citatus teneatur comparere in die sequenti non feriata; nam & hic sicut in secundo membro duo videntur Mandata : ergò & idem Juris est eâdem ratione, secundum Innocentium : undè & Festum Beatæ Luciæ assignatur per Papam ad comparendum, cap. *Cùm ex litteris*, §. *finali suprà de restitutione in integr.* & initium Quadragesimæ & Festum Nativitatis Domini, cap. *Exposuit primo responso &* §. *finali suprà de dilatione* & Dominica in qua cantatur : Ego sum Pastor bonus, cap. *Cùm dilecti*, §. *finali*, *infrà de dolo & contum.*

Quid dicendum? Tu teneas primam opinionem indistinctè quam tenuit Petrus de Bellap. in lege *Dies Festos*, *cod. de Feriis*; & Hostiensis hic *num.* 3. concludens citatum ad diem Dominicam vel aliam solemnem non teneri comparere; secus verò si Judex dicat : Mandamus tibi ut usque ad diem Domi-
38 nicam compareas coram nobis; tunc enim tenet termini assignatio & illud *usque* intelligitur exclusivè; & sic intelligas Jura proximè allegata; & si quæ reperias similia secundum Host. Idem tenet Speculator *in titulo de citationibus num.* 13. ubi eodem modo respondet ad præcitata : dicens, in illis non fieri citationem ad diem Festum; sed ut usque ad Festum compareat citatus *& usque* : ibi ponitur exclusivè & exponitur : id est citrà & ibi dicit hoc esse verius; nec putat referre an exprimatur patenter error in citatione, ut quia dicatur : compareas die Dominicâ; an non exprimatur, ut quia dicatur : compareas decimâ vel vigesimâ die & in die illa Festum occurrat; nam neutro casu citatus teneretur comparere secundum eum; & concordat hic Joannes Andreas *num.* 2. *post medium*, *versiculo In vero* : dicens pro opinione Hostiensis facere, lege 2. in fine, *ff. Si quis in jus vocat.* & subdit eamdem opinionem tenuisse Ricardum de Senis Cardinalem, ut refert Cinus in lege *Dies Festos in* 2. *quæst. cod. de Feriis.* Quòd scilicet ubi ponitur verbum *usque* : citatus quâlibet die infra terminum venire poterit; sed quandò citatur, ut tali die feriatâ compareat : priùs venire nec potest nec debet & illâ die venire non tenetur; & sic necessaria est nova citatio. Sequitur Bellamera *in* 1. *quæstione* nam relatis antiquorum opinionibus : tandem *num.* 3. *in fine*, *versiculo Quid dicendum* concludit his verbis : *Breviter opinionem Hostiensis & Potri, quasi omnes Canonistæ & Legistæ videntur approbare*; *& idcircò consulo quòd ab ea in Judiciis non recedas.* Et hanc opi-
22. nionem dicit tenendam esse tanquam verissimam Abbas *num.* 22. quam etiam dicit veram; & approbat Bald. in dictâ lege *Dies Festos num.* 6. Nec obstat ratio in contrarium adducta per Innocentium, quòd duo videantur Mandata. Quoniam ut respondet hic Joannes Calder. *in additione* & post eum Bellam. *sub num.* 2. *versiculo Sed ratio*, vendicat sibi locum ubi citatio vel mandatum tenuit à principio : undè licèt casus superveniens illud suspendat : non tamen ex totò relaxat; at hic fuit nullus à principio secundum eos. Neque obstat textus in dictâ lege *Celsus*, *ff. de arbitr.* quæ dicit duo esse Præcepta : unum solvendi & aliud in tempus solvendi. Quia non veniunt ibi ex eadem causâ; nam primum Præceptum nascitur ex obligatione; secundum nascitur ex tempore quod datur judicatis, sed hoc est unum indivisibile Præceptum quod non potest pro parte valere & pro parte non valere, ut lege *In hoc Judicio*, *ff. fame erecist.* secundum Baldum.

39 Tertiò quæro quid in casu converso, an citatio fieri possit in die feriata ad diem non feriatam. Ad partem negativam inducitur primò textus in lege *Dies Festos*, *cod. eodem* ubi dicitur : *Præconis horrida vox silescat*, ergò talis citatio est contra legem; & sic non valet, cap. 2. *de testibus cogen.* & lege *Non dubium*, *cod. de Legibus* : quæ est canonizata in cap. *Imperialis* 13. *quæst.* 2. Secundò, quia mandatum de citando est quædam sententia comminatoria, lege *Præsenti*, *cod. de his qui ad Ecclesia confug.* ergò si fiat die feriatâ, non debet valere, ut lege 1. *ff. de Feriis.* Quòd si teneas non esse sententiam; sed de processu juxta textum in cap. *Quoniam de probat.* adhuc idem dicendum, quia & processus tali die habitus
40 nullius est momenti, ut hic est expressum in fine. Tertiò, quia principium est ponderandum, lege *Si minor. ff. de seru. export.* etiam in Judiciis, lege 3. §. *Scio*, *ff. de minor.* ergò citatio in die feriatâ ad diem non feriatam non valet, cùm initium sit vitiosum.

41 Ad contrarium arguitur, quia quamvis mandatum de citando fiat tempore prohibito : tamen effectus confertur in tempus concessum, lege *Si cùm uxori* & lege sequenti in fine, *ff. de donat. inter viros & uxores.* Præterea idem est judicium de tempore quòd de loco, ut lege *Vinum*, *ff. si cert. petat.* fol valet actus habitus loco non habili, si effectus ipsius conferatur in locum habilem, lege fin. *ff. de Officio Præfati Urbis* & lege *Omnes*, §. *Si verò Apparitor*, *cod. de Episcopis & Clericis* : ergò similiter valet citatio facta tempore inhabili, si illius effectus conferatur in tempus habile. In hac controversia dicit Joannes Andreas hic *num.* 3. *circa medium*, *versiculo Dicunt quidam* communiùs teneri primam opinionem, quòd citatio non valeat : esse de jure veram. Sed illi derogat consuetudo, quia de facto non servatur ut dicit Jacobus de Arena, relatus à Joanne Andrea : undè hæc consuetudo citandi in die feriata, ad diem non feriatam minimè mutanda, ut lege *Minimè*, *ff. de Legibus*; & propterea Dinus qui tenuerat primam opinio-
42 nem in lege 1. §. *Item renunciato*. *ff. de nov. oper. nunciat.* posteà se retractavit, ut refert Joannes Andreas ubi suprà. Et retentâ hac secundâ opinione cui suffragatur consuetudo : non obstant contraria, quoniam ut notabiliter respondet Joannes Andreas *num.* 3. *circa fin. versiculo Ad contraria in citatione triplex est actus.* Primus est præceptum seu mandatum de citando. Secundus executio præcepti, id est citationis actus.
43 Tertius est processus ex citatione inchoatus. Primus qui non requirit causæ cognitionem, die feriato fieri potest, lege *Actus cod. eodem*; nec obstat textus in lege *A procedente*, *ff. de dilat.*
44 quia intelligitur cùm pars dicit dilationem non dandam, adeò ut super hoc oporteat interloqui. Secundus actus, id est executio præcepti eisdem rationibus tempore feriato fieri potest : ad hoc, lege *Miles*, §. *Sexaginta*, *ff. de adulter.* Præsertim secundum lecturam quæ habet libellum in citatione transmitti.
45 Tertius, id est processus inchoandus ex citatione fieri non potest in die feriato. Nec obstat quòd secundum Perrum de Bellap. olim citabatur quis ad comparendum vel satis dandum, ut §. *In jus vocat.* ut cant in rubro & in nigro; & lege *Si verò*, §. *Qui pro rei*, *ff. qui satisd. cogan.* per quam citationem sic veniendo & fidejussores quærendo, avertebatur quis ab his quorum causâ inductæ sunt feriæ : quem respectum habuit dictâ lege *Dies festos*. Etenim ut respondet Joannes Andreas, hodiè solùm citatur ut veniat. Talè igitur præceptum utiquè fieri poterit in die feriato.

Sed tu adverte ad hanc tripartitam distinctionem Joan. Andr. nam etsi quod spectat ad tertium actum processus ex citatione inchoari conveniant omnes, ut fieri non possit in die feriato, quia vere & propriè est actus judicialis & ideò inhibitus in hoc cap. & in juribus concordantibus : tamen
46 quoad alios duos actus Doctores magnopere conflictantur, nam contra Joan. Andr. tenet hic Joan. Calder. relatus à Bellam. *sub n.* 7. *col.* 5. *post princ. vers. Joan. Calderinus*, ubi concludit nec præceptum, seu interlocutorium ad comparendum, nec illius executionem fieri posse in die feriato. Idem Archid. *in cap. Placita*, *num.* 2. 15 *quæst.* 4. Speculat. *in tit. de citat.* §. 1. *vers. Item excipitur & seq.* & sequuntur his Butr. Cardin. & communiter moderni, ut dicit Abb. *num.* 20. *vers. Sed moderni.* Et idem disputando tenuit Jacob. Butrig. ut refert Bart. *in l.* 1. §. *Nunciatio*
47 *ff. de nov. oper. nunc.* quia lex prohibens citationem non habuit solùm respectum ad effectum, sed etiam ad principium : undè quandoque prohibetur actus respectu effectûs & tunc satis est, ut conferatur in tempus concessum & sic loquitur text. *in d. l. Si cum uxori*, *& in l. seq. in fin. ff. de donat. inter. vir. & uxor. & in c. de Uxore infr. de sepult.* Quandoque prohibetur non solùm effectus, sed etiam ipse actus; & tunc non sufficit effectum conferri in tempus permissum, quia cùm actus sit gestus in tempore inhibito, non est satisfactum juri, *arg. c. fin. de restit. spoliat. & l. Fulcinius*, *post Princip. satet in d. l. Dies Festos.* Præterea secundum Abb. *dict. num.* 20. *circa med.* quamvis citatio non arctet ad comparendum tunc, tamen arctat pro tunc, & allicit citatum & quodammodo eum provocat ad iram & aliqualiter abstrahitur à contemplatione Dei. Et idem dicit in judice, quia cum debeat vacare Divinis, non debet facere præceptum de citando : nam etsi non exigatur cognitio inter partes, tamen intra se debet adhibere aliqualem
48 cognitionem in statuendo terminum. Item negari non potest, quin citatio fit de processu & fundamentum judicii, *ut in d. c. Quoniam contra de prob.* Et per hæc concludat Abb. post alios nullum ex dictis tribus actibus fieri posse in die feriata. Facit *cap.* 1. *supr. eod. secundum cum* Bart. tamen *in d.* §. *Nuntiatio*, & Butr. hic, limitant hoc in feriis introductis in honorem Dei, secus verò in aliis introductis in favorem hominum, quia tunc citatio solùm prohibetur respectu exercitii & sic respectu finis citationis; non enim dicitur ut non citetur, sed ut compellatur venire, *l.* 1. *de feriis.* Et quamvis Bart. subjungat, quòd si quis velit servare opinionem Dini, poterit dicere prædictam l. loqui specificè in diebus Dominicis & ideò secùs in aliis & idem dixerit

12 *Sententia lata, & processus habitus in die feriata non tenent.*
13 *Feriatis diebus judicium exerceri potest, si subsit necessitas, tam circa temporalia, quàm circa spiritualia.*
14 *Feriatis diebus agi possunt causæ miserabilium personarum, & num. 16.*
15 *Item causæ spirituales electionum, decimarum, usurarum, inquisitionum, & matrimoniales.*
17 *Decretum super alienatione rerum minoris in die feriata interponi non potest.*
18 *Festis diebus licet dare operam rebus ad vitam necessariis, & tempore perituris.*
19 *Feriatis diebus expediri possunt quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & transactiones fieri.*
20 *Compromissum tanquam in arbitratorem fieri potest in diebus feriatis.*
21 *Appellatio interponi potest quolibet die feriato, sed eam prosequi non licet.*
22 *Executio sententiæ an fieri possit tempore feriato.*
23 *Festi dies de præcepto qui sint hodie ex Constitutione Urbani VIII.*
24 *Feriati dies quoad judicialia qui sint, & num. 25. & 26.*
26 *Festi dies de præcepto sunt etiam feriati quoad judicialia, sed non è converso.*
27 *Festos dies solus Papa in Ecclesia universali potest indicere, & singuli Episcopi in suis Diœcesibus, & num. seq. & 58.*
28 *Dominicæ diei observatio succedit observantiæ Sabbati non ex præcepto legis, sed ex Constitutione Ecclesiæ, & consuetudine populi Christiani.*
29 *Papa solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ principatum.*
30 *Episcopi non possunt ferias indicere in die alicujus Sancti ab Ecclesia non canonizati.*
31 *Episcopus an possit diem Festum indicere sine populo, & num. seq.*
32 *Episcopus in his, in quibus vertitur interesse laicorum non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse præsentes.*
33 *Festos dies solus populus, seu laicalis potestas indicere non potest, etiam quoad judicialia.*
34 *Populus an possit statuta facere sine autoritate Superioris.*
35 *Feriarum species quot sint, & à quibus indicantur, & num. seq.*
36 *Feriæ rusticæ suffragantur etiam non occupatis in messibus, & vindemiis, si à judice sint indictæ.*
37 *Citatio an fieri possit in die non feriata ad se.iatam.*
38 Ulque, *dictio ponitur exclusivè.*
39 *Citatio an possit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*
40 *Principium est ponderandum etiam in judiciis.*
41 *Actus habitus tempore, aut loco inhabili valet, si illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem. Declaratur, num. 47.*
42 *Citationis triplex est actus.*
43 *Mandatum de citando an fieri possit in die feriata ad diem non feriatam, & num. 46. & 49.*
44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri possit, & num. 46 & 53.*
45 *Processus ex citatione inchoandus fieri non potest die feriata.*
48 *Citatio de processu, & fundamentum judicii.*
50 *Citationis commissio est actus extrajudicialis non requirens causæ cognitionem.*
51 *Et fieri potest etiam in territorio alieno.*
52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non potest à judice pro tribunali sedente.*
53 *Bonarum mentium est lites execrari.*
54 *Citatio conturbat mentem citati, & plerumque eum provocat ad iracundiam.*
55 *Citationis executio est de judiciali processu.*
56 *Substantialia actûs ubi interveniunt, actum ipsum intervenire necesse est.*
57 *Princeps laicus an statuere possit, ut dies alicujus Sancti ab Ecclesia canonizati à suis subditis servetur, ac si esset dies festus ex præcepto Ecclesiæ & num. seqq. usq. in fin.*
60 *Jurisdictio spiritualis, & temporalis à Deo sunt distinctæ.*
61 *Festorum dierum indictio est actus spiritualis, & pertinens ad Pastores Ecclesiæ.*
62 *Feriæ repentinæ à Principe indictæ non sunt servandæ in foro Canonico.*
63 *Consecrationes spectant ad Præsules Ecclesiæ.*
64 *Festorum dierum indictio est quædam consecratio temporis.*
65 *Feriis in honorem Dei, & Sanctorum Princeps laicus derogare non potest.*
66 *Constantini lex de observantia diei Veneris in honorem Dominicæ Passionis non fuit recepta ab Ecclesia.*
67 *Statuto civitatis posse introduci ferias in honorem Dei, quæ sensu sit accipiendum.*
68 *Consuetudo non potest inducere ferias in honorem Dei, nisi intervenerit consensus Episcopi, & Cleri.*
70 *Festum si princeps, vel civitas statuat sub certa pœna colendum, transgressores culpam non incurrunt, sed pœna exigi potest.*
71 *Contrarium.*
72 *Statutum ubi est nullum ex defectu potestatis, adjectio pœnæ non tenet*
73 *Statutum laicale potest pœnam infligere violantibus dies festos ab Ecclesia institutos.*
74 *Principum Catholicorum est in adjutorium Ecclesiæ sacrarum Constitutionum præcepta tueri.*
75 *Princeps laicus non potest statuere, ut ejus subditi in die alicujus Sancti ab operibus servilibus abstineant.*
76 *Feriæ repentinæ quæ sint, & quas ob causas à Principe indicantur.*
77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*
78 *Dictio*, sicut, *importat omnimodam similitudinem.*
79 *Formalitas celebrationis festi in quibus consistat.*
80 *Declaratio Apostolica nullitatis litterarum Senatûs Mediolani, & Edicti Gubernatoris statûs Mediolanen. super observatione Festivitatis S. Dominici in dicto statu.*

1 CONQUESTUS. Feriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, judicium exerceri non potest etiam de consensu partium. Possunt tamen partes renunciare feriis favore hominum introductis. Hoc dicit secundum Joan. Andr. cui subscribunt Bellam. Bald. Bart. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Joan. de Anan. Divisio patet 2. ibi: *Licet.*

2 Nota primò ex text. principalem regulam, quòd in feriis statutis ob reverentiam Dei judicium exerceri non potest, ut hic, & *in l. omnes dies, & in l. fin. C. eodem* & notant omnes in summa textûs.

3 Ampliatur primò hæc regula, ut locum habeat etiam in feriis Sanctorum: nam & istæ sunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei, ut hic notat glosf. 2. Host. *num.* 4. *vers. Et nota quod feriæ*, & Abb. *in primo notab.* & clarè probatur in text. nam primò generaliter loquitur de diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: & mox explicando qui sint illi dies per dictionem *scilicet*, quæ declarativè, ut notat Fulg. *cons.* 147. *Visa quadam supplicatione*, *num.* 2. enumerat etiam ferias Sanctorum. Et est ratio, quia Dominum veneramur in Sanctis ejus, ut in Clem. 1. *de reliq. & venerat. Sanct.* Ad hoc. Concil. Trid. *sess.* 25. *de invocat. & vener. & reliq. Sanct.*

5 Ampliatur secundò, ut habeat locum non tantùm in feriis solemnibus ad honorem Dei dedicatis, sed etiam in aliis feriis; ut hic declarant Innoc. *num.* 1. Host. & Joan. Andr. *num.* 2. Unde judex non debet in causis procedere; nec etiam ad illam diem citare, *ut l.* 1. *ff. de feriis*, tamen prudenter faciet si dicat: compareas tali die coram nobis, ut ex tunc in tali causa procedamus: nam etsi die feriata non possit judicialiter procedi, pars tamen citata comparere potest secundum Innocent, *ubi suprà.* An autem citatio fieri possit 6 in die non feriata ad diem feriatam, vel è converso, plenè examinabitur *infr. in* 2. *& 3. quæst.*

Ampliatur tertiò, ut nec de partium consensu judicium 7 exerceri possit in diebus feriatis in honorem Dei: nam talibus feriis partes renuntiare non possunt, hic dicitur expressè. Ratio est, quia non in favorem partium, sed in Dei honorem introductæ sunt: ergò &c. *ut cap. Si diligenti, de foro compet. & l. Si unus*, §. *in Sum. ff. de pact.* secundum Abb. *hic num.* 9. Et idem dicendum de feriis repentinis, quia cùm non fuerint indictæ in favorem partium, sed ob reverentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes illis renuntiare, *l. Omnes dies proposinem*, C. *eod.* Et tenet Specul. *in tit. de feriis*, §. *fin. post principium*, & glosf. in Clem. *Sepè in verbo Ob necessitatem, de verb. signif.* & Abb. *hic* 9 *num.* 12. Secùs autem est in feriis rusticis inductis propter hominum utilitatem, vel necessitatem tempore messium & vindemiarum: nam his benè possunt partes renuntiare, *ut hic in fin. & in l.* 1. *ff. eod.* & hic notat glosf. 2. Abb. Antiqu. Joan. Andr. Bald. & omnes *in summ. text.* & Abb. Siculus *d. nu.* 11. Quin imò his ultimis renuntiari potest etiam tacitè & renuntiatum intelligitur eò ipso, quòd citatus comparet & non opponit exceptionem feriarum, ut est expressum *in d. l.* 1. *ff. eod.* & tenent Federicus de Senis *cons.* 31. *Quæritur n.* 11. *vers. Præterea iste Jacobus*, Jas. *in d. leg.* 1. *in princ.* & Alex. *cons.* 213. *Visò & opportuni num.* 3. *vers. Nec potest dici lib.* 2.

Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia procedit ad 10 instar judicis & tenetur servare ferias solemnes, *d. l. Omnes dies*, C. *eod.* Undè partes compromittendo in aliquem 11 tanquam

tanquam in arbitrum, feriis renuntiare non possunt, ut tenet Specul. *in tit. de arbitr.* §. *fin. vers. in forma.* Et Joan. Andr. *hic num.* 20. *in fin.* & Abb. *num.* 10. & hoc in verò arbitro; secus autem in arbitratore, ut dicam infra *in* 3. *fallent.*

12 Ampliatur quintò, ut in tantùm abstinendum sit ad judicio in diebus feriatis, ut sententia & processus habitus non teneat, ut de sententia patet in *leg.* 1. *ff. eodem*, & de sententia, & processu dicitur expressè, *hic in fin.* Undè cum misterio Joan. Andr. & sequentes summando textum dixerunt, judicium in diebus feriatis exerceri non potest, nam verbum *potest* præcedente negatione, præcisam necessitatem importat & privat potentiâ, adeò ut reddat actum de jure impossibilem, ut notat glos. *in cap.* 1. *in verb. Non potest de regul. jur. lib.* 6. Bald. *in l.* 1. *num.* 62. Codr *qui admitti* & Jas. *in l. Non dubium*, *num.* 60. *Cod. de legib.*

13 Fallit primò supradicta regula si subsit necessitas, ut in text. ibi: *nisi necessitas urgeat*, veluti si res sit tempore peritura, *ut cap. Licet supra eod. l.* 2. *&* 3. *ff. de feriis & l.* 1. *de damn. infect.* secundum glos. *hic in verb. Necessitas*, & Innocent. *num.* 1. *in fin. in eod. verb.* Vel dic, necessitas, secundum Hostiens. *num.* 5. & Joan. Andr. *num.* 22. puta circa collectionem fructuum, vel imminentem aquarum inundationem, *l. Omnes judices*, C. *eod. tit.* & circa quæstiones & punitiones latronum, *ut l. Provinciarum*, C. *eod.* ubi patet infignem latronem etiam in die Paschatis posse ad ferocas mitti, quia, ut ibi dicitur, in hoc summi Numinis facillimè speratur venia, per quòd multorum salus & incolumitas procuratur. Et generaliter ubicumque in mora vertitur imminens periculum animarum, quæ sunt omnibus temporalibus præponendæ, *cap. Præcipimus* 12. *quæst.* 2. *& l. Sancimus*, C. *de Sacros. Eccles.* Atque ita hic intelligitur necessitas sive sit circa temporalia, sive spiritualia, ut per Abb. *num.* 14. *vers.* Et *quod dixi supra*, de quo die plenius ut per Turrecrem. *in cap.* 1. *num.* 5. *vers. Verum notandum & num.* 6. *&* 7. *de consecr. dist.* 3. post B. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4.

14 Fallit secundò, si suadeat pietas, ut patet in text. ibi: *vel pietas suadeat.* Exemplificat glos. *in verb. Pietas*, in causa miserabilium personarum: nam in operibus misericordiæ dierum distinctio non est habenda, *arg. cap. Utinam* 56. *distinct. & cap. Numquam de consecr. dist.* 3. quia summa est ratio, quæ pro Religione facit, *l. Sunt feriæ*, *ff. de religios. & sumpt. funer.* Item exemplificant 15 Innocent. *num.* 2. Host. *num.* 7. & Joan. Andr. *num.* 22. in causis spiritualibus electionum, inquisitionum, & hujusmodi, quæ his diebus exerceri possunt, cùm pietas, & necessitas hoc suadeat, *arg. cap. Placita* 15. *quæst.* 4. & in eo, quod legitur, & notatur *in cap. Oblatæ*; §. *penult. de appell.* & conferunt notata per Joan. Andr. *in cap. Bonæ il secundo in princ. de elect.* & tenet Specul. *in tit. de feriis*; §. 2. *vers. Quid de causis*, *& in duobus versic. sequen.* ubi tractatur de causis usurarum, & decimarum, de quibus die Jodie ut habetur in Clementina *Dispendiosam de judiciis* & in Clementina. *Sæpè de verborum significatione.* Et de causis Matrimonialibus notat glos. *in summa decima quinta quæstione* 4. Et in eo, quod supra dixi de miserabilibus 16 personis. pone exemplum in pupillis, ut eis tutores dentur, & alimenta decernantur, & in aliis, quæ celeritatem desiderant, & ex puro officio decernuntur, prout patent exempla *in d.* 2. *&* 3. *ff. eod.* & notat præcitata glos. *in summa* 15. *quæst.* 4. Decretum tamen super alienatione rerum minoris 17 interponi non potest, ut tenet Specul. *in t. t. de feriis*, §. 2. *in fin.* & ibi Joan. Andr. *in additionibus*, & idem Joan. 18 Andr. *hic n.* 2. *in fin.* & Abb. *n.* 15. Et has duas exceptiones necessitatis & pietatis aliàs complexa est S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, dum censuit, feriis diebus licere dare operam rebus ad vitam necessariis, ac tempore perituris, præsertim tempore vindemiarum, & messium, ac recollectionis fructuum, vel ubi necessitas urgeat & suadeat pietas ad Ordinarii cujusque judicium, & censuram.

19 Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, quæquolibet die feriato possunt expediri, *ut l. fin. C. eod. & cap. Decrevit*, ibi: *visi de concordia*, & *pacificatione* 22. *quæst.* 5. & tradit glos. *in summa* 15. *quæst.* 4. undè & pacta, & transactiones fieri possunt, ut habetur *in d. l. fin.* & hic notat glos. 2. *in fin.* Host. *n.* 2. *in verb. Conquiescere*, Joan. Andr. *eod. n.* Abb. *n.* 14. *in* 3. *Fallen.* 20 & alii communiter. Et idem dicendum in compromisso tanquam in arbitratorem, quia talis est quidam amicabilis compositor, & mediator pacis; & ista non prohibentur fieri die feriata, ut *cap.* 1. *sup. eod. & l. fin. C. de feriis.* Et tenet Specul. *in tit. de arbitr.* §. *fin. vers. in forma*, Bart. *in l. Si feriatis num.* 2. *ff. de arbitr.* Joan. Andr. *hic num.* 20. & Abb. *num.* 10. & facit secundum eum, quod notat Innoc. *in cap. Quintovallis de jurejur.*

Fallit quartò, in appellatione interponenda: nam quisli- 21 bet die feriato potest quis appellare, sed non prosequi appellationem, ut *l.* 1. *C. eod.* & ibi notat Bart. & scribentes glos. 2. & Abb. *num.* 13. *vers. Fallit primò.*

Fallit quintò in executione sententiæ, quæ fieri potest 22 etiam tempore feriato ob necessitatem hominum, licèt non tempore feriato in honorem Dei, ut hic per Abb. *num.* 13. quod tamen non est verum indistinctè; undè ad hoc vide pulchram distinctionem Joan. Andr. *in additionibus ad Specul. in tit. de libelli except.* §. *Nunc dicendum vers.* 30. *aliàs* 35. quam ad litteram recitat, & prosequitur idem Abb. *in cap. fin. num.* 20. *supra de judic.* & ibi etiam vide *num.* 17. an libelli oblatio fieri possit judici, vel parti diebus feriatis. Quod etiam tangitur in glos. *in summa* 15. *q.* 4.

Secundò nota in vers. *Scilicet*, qui sint dies feriati ob re- 23 verentiam Dei quoad effectum, ut judicium exerceri non possit: nam quoad præceptum Ecclesiæ hodie stabimus Constitutioni fun. mem. Urbani VIII. *editæ idibus Septembris* 1642. incipien. *Universa*, in qua præter dies Dominicos, & alias festivitates enumeratas in hoc capitulo firmantur esse de præcepto, & nominatim exprimuntur quatuor festivitates B. Virginis, id est Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, & Nativitatis, quæ in hoc cap. implicitè continentur sub illis verbis, *Festivitatum omnium Virginis gloriosæ.* Et additurtur infrascriptæ, scilicet Corporis Christi, quæ solemnizatur feria quinta post octavam Pentecostes, ut in Clem. 2. *Si Dominum de reliq. & vener. Sanct.* Inventionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic, *sed. in c. Crucis de consecr. dist.* 3. S. Josephi, & S. Annæ, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque regno, sive provincia, & alterius pariter principalioris in quacumque Civitate, Opp do vel Pago, ubi hos Patronos haberi & venerari contigerit. Ad reliqua rum verò dierum observantiam quos hucusque, sive in universa Ecclesia sive in quavis Natione aut Regno, Provincia, Diœcesi aut loco quomodocumque; sive ex Præcepto sive ex consuetudine sive ex devotione Christiana Fideles tanquam festivos celebrarunt: nequaquam ex Præcepto ipsos tenere decernitur & declaratur; sed paulò post adjicitur clausula infrascripta: *Non intendimus tamen per hanc nostram Const. tationem, dies feriatos circa judicialia in aliquo immutare: quos ad hunc effectum relinquimus in eisdem statis & terminis in quibus erant ante ejusdem promulgationem.* Itaque quoad judicialia serva- 24 bitur hæc Decretalis in qua dies feriati esse dicuntur infrascripti duntaxat: videlicet Natalis Domini, Sancti Stephani, Sancti Joannis Evangelistæ, Sanctorum Innocentium & Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, septem dies Dominicæ Passionis, Resurrectionis cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus qui sequuntur, Nativitatis Sancti Joannis Baptistæ, Festivitatum omnium Virginis Gloriosæ: id est, Annunciationis in Vere, Assumptionis in Æstate, Nativitatis in Autumno & Purificationis in Hieme: quæ, ut inquit Hostiensis hic *num.* 5. sunt ad modum lapidum pretiosorum & coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim Apostolorum & præcipuè Petri & Pauli, Beati Laurentii, Dedicationis Beati Michaelis, Solemnitatis omnium Sanctorum, dies Dominici aliarumque Solemnitatum quæ inducuntur à singulis Episcopis cum Clero & populo: ex quibus patet latius patere Ferias judiciales quàm dies Festos ex Præcepto; nam inter 25 Ferias judiciales hic enumerantur septem dies Dominicæ Passionis & septem dies post Resurrectionem; & tamen in Bulla Urbani VIII. post Resurrectionem non exprimuntur, nisi duo sequentes; & de diebus Passionis Domini nulla fit mentio: Feriis tamen judicialibus hic statutis, addendi sunt sex dies expressi in prædicta Bulla: videlicet Corporis Christi, Inventionis Sanctæ Crucis, Sancti Josephi, Sanctæ Annæ, & duorum ex principalibus Patronis; quia cùm dies isti sint hodiè in Præcepto: absque dubio sunt feriati, etiam quoad judicialia: præservatio enim Urban in eadem Bulla importat solùm, ut dies qui erant feriati quoad judicialia ante illius promulgationem: similiter remaneant feriati; sed non importat ut dies qui firmantur esse in Præcepto, non debeant esse feriati etiam quoad judicialia, quia repugnat ut dies Festus sit sanctificandus ex Præcepto Ecclesiæ; & in illo exerceri possint strepitus judiciales, cùm ratio formalis Sanctificationis Festi consistat in vacando rebus Divinis & in cessatione operum ut declarat Sanctus Thomas *in* 2. 2. *quæstione* 122. *art.* 4. *ad* 3. inter quæ opera recensentur etiam actus judiciales qui impediunt applicationem hominum ad Divina, ut hic & in cap. 1. *cum duobus sequentibus* 15. *quæst.* 4. *& in lege finali col. eodem*: Undè omnes dies Festi de Præcepto sunt feriati, etiam quoad judicialia; sed non convertitur, quia non omnes dies feriati quoad judicialia sunt Festi ex præcepto Ecclesiæ. Habes igitur ex prædictis qui dies sint venerandi ex Præcepto & in quibus sit feriandum a litibus. Nec obstat textus in cap. 2. 15. *quæst.* 4. ubi dicitur feriandum esse à septem diebus præce- 26 dentibus Nativitatem Domini usque ad Octavas Epiphaniæ & à Quinquagesima usque ad Octavas Paschæ; & à septem diebus ante Nativitatem Beati Joannis Baptistæ. Quoniam ut

Calder. He: tamen non persistunt imò putant veriùs esse
quod dictum est supra.

49 Quid dicendum, ego quoad primum actum præcepti sive mandati, seu commissionis de citando adhæreo opinioni Joan. Andr. quæ habet citationem valere quam dicit esse communem, quia motiva contraria benè tolluntur & quia non refert quo tempore, vel loco fiat actus, dummodo trahatur ad locum vel tempus congruum. Et huic opinioni communi putat standum esse Bellam. *hic num* 10. *vers. Quid dicendum*, ut scilicet præceptum de citando fieri possit etiam die feriata in honorem Dei, subdens se eam servasse ac servari vidisse per Dominos Coadjutores suos, dum esset Rotæ
50 Auditor, præcipuè quia commissio citationis est actus omninò extrajudicialis nullam requirens causæ cognitionem judicialem; & sic per se consideratus, non est contentiosus, sed voluntariæ jurisdictionis, talia autem fiunt etiam his diebus feriatis in honorem Dei, ut legitur & notatur *in lectione Actus*, *Cod. eodem*. Præterea sicut tempore inha-
51 bili ut potè feriato, ita loco inhabili, id est extra territorium prohibetur quis suam jurisdictionem exercere, *in l. fin. ff. de jur. omn. Jud. & c. Ut ani mærum, de const. lib.* 6. & tamen extra territorium proprium & in territorio alieno quis potest facere commissionem, per quam in suo territorio suam propriam jurisdictionem possit exercere, ut in Auth. *de Collator*, §. *Antequam verò Provincism arg. l.* 4. §. *fin. ff. de offic. Proconsul. & notatur in c. Novit. de offic. Legat.* prout ibi scriptit Bellam. post Innoc. *in* 5. *opposit.* Si igitur commissio totius jurisdictionis potest fieri in die feriato: ergò & commissio de citando *arg. l. Quæ de tota, ff. de rei vindic.* non enim diceres commissionem universitatis causarum vel totius unius causæ scriptam & datam tempore feriato propter hoc esse nullam; nec ulla subest ratio, quare magis debeas dicere nullam esse commissionem unius articuli, quàm totius causæ. Quæ ratio multùm urget & alia motiva pro hac parte adducit Bellam *d. l. num.* 10. *vers. Si verò decernuntur*; & respondet rationibus Joan. Calder.
52 Fallit tamen hæc conclusio in duobus casibus, in quibus nec præceptum, sive decretum seu commissio de citando in die feriata fieri potest, secundum Bellam. *d. num.* 10. *vers. Quid dicendum.* Primus est in citationibus, quæ non possunt fieri nisi à judice pro tribunali sedente & judicialiter procedente de quibus loquitur text. *in l. A procedente*, *C. de dilation.* & quæ sint illæ prosequitur, idem Bellam. *in c. Præterea in* 6. *qu. eod. tit.* nam indubitatum est hæc fieri non posse in die feriato, quia sunt de processu judiciali, qui inhibetur tam per legem, quàm per Canonem. Secundus casus est in citationibus; quæ licèt fieri possunt à judice etiam pro tribunali non sedente, tamen aliquando judicialiter decernuntur: nam istæ si judicialiter fiant in die feriato etiam ad diem non feriatam, non valent, ea ratione, quia processus judiciales inhibentur eis diebus; & hoc similiter dicit esse satis clarum Bellam. *loc. cit.* Et in his duobus casibus potest intelligi & salvari opinio Joan. Calder. Sed extra illos non recedas ab opinione Joan. Andr. quod commissio de citando decerni possit etiam in die feriata in honorem Dei. Et hæc in primo actu.

53 Quò verò ad secundum, id est executionem citationis, quam facit commissarius, seu Nuncius admonendo citandum de comparendo ad certam diem, mihi magis placet opinio Joan. Calder. & Abb. contra Joan. Andr. quòd scilicet talis actus in die feriata ad non feriatam fieri non possit; quia nimis retraheret citatum à devotione; cùm enim sit bonarum
54 mentium lites execrari, *l. Item si res, ff. de alienat. judic. mutan. caus. fact.* conturbatur per citationem mens citati & inter se inquietatur, & abducitur in sollicitudinem deliberandi & cogitandi super causa citationis factæ & plerumque provocatur ad iracundiam adversus eum, qui citationem impetravit; & ita ex mente cadit sub prohibitione operis servilis, *de quo in c.* 1. *& in c. licet sup. eod.* Si enim prohibetur finis & terminus, prohibetur etiam principium, & via perveniendi ad illum, *ut l. Oratio, ff. de Sponsal.* & hoc de executione verbali. In reali autem, quæ fieret per manûs appositionem, seu capturam personæ, fortius urget ratio supra considerata. Præterea, processus judicialis in die feriata habitus est ipso jure nullus, *ut hic in fin.* & dictum
55 est suprà *in* 1. *notab. in* 5. *ampliat.* Negari autem non potest quin talis citationis executio sit de judiciali processus; nam hic interveniunt substantialia processus: videlicet Judex, seu commissarius ipsius judicis, & instantia partis, quæ citationem procuravit, & pars alia, quæ citatur, & mandatum Judicis, & illius executio ad unius partis instantiam
56 directam in aliam partem, *cap. Forus, ff. Omni de verb. significat.* Ergo censeri debet in actu hujus citationis judicialem processum interveniffe: quia ubi reperiuntur omnia substantialia actûs, etiam actum ipsum reperiri necesse est *ut l. Naturali*, §. *Si quæratur, ff. de confirmat. tut.* Neque obstat, quòd non fiat à Judice sedente pro Tribunali. Quia talis non est actus requirens causæ cognitionem, est tamen judicialis, & judicialiter agitatus. Hujusmodi autem actus bene fiunt sine Tribunali, ut notatur *in d. l. A procedente*, secundum Bellam. qui post multa videtur residere in hac opinione. Et quamvis *sub num.* 14. fateatur communiter servari contrarium præsertim apud Sedem Apostolicam ubi Auditores Palatii citant per Cursores in quibuscumque festivitatibus quarcumcumque magnis videlicet ad dies non feriatos, non quòd mandent expresse sic fieri, sed quia ita Cursores faciunt, nec contra hoc admitteretur impugnario, subdens ita etiam servare extra Curiam Romanam apparitores communiter omnium aliarum Curiarum. Et hanc opinionem etiam de jure posse probabiliter sustineri: tamen quidquid sit de temporibus Bellameræ, hodiè hoc non servat Rota. Imò *decis.* 365. *num.* 1. *part.* 3. *recent.* tenuit citationem non valere, quia fuit executioni demandata die Dominico, quod fieri non potuit, cùm dies esset feriatus in honorem Dei, quidquid sit in feriatis ob necessitates hominum: allegat Guidop. *cons.* 36. *per tot.* Vant. qui de communi testatur *in tract. de nullitatibus in tit. de nullit. ex defectu citationis numer.* 46. Bald. *decis.* 159. & Rotam *in causa Bononien. liberationis à fidejussione* 9. *Februarii* 1607. coram Attebaren. quæ habetur impressa post consil. Prosp. Farinac. *lib.* 2. *decis.* 233. & alios quamplures ex Recentioribus pro hac parte cumulant moderni Collectores *hic n.* 2.

Quartò & ultimò ex facto quæstum est, an Princeps
laicus statuere possit, ut dies alicujus Sancti ab Ecclesia 57
Canonizati à suis subditis servetur ac si esset dies festus ex præcepto Ecclesiæ.

Emersit hæc discepatio occasione Edicti à D. Marchione de Caravena Gubernatore Mediolani inconsulto Archiepiscopo publicati die 30. Junii 1653. in quo præcepit observari festum S. Dominici die 4 Augusti cujusque anni in toto illo statu de cujus Edicti sublistentia à S. D. N. Innocentio jussus dicere pro veritate quid sentirem, respondi ut infrà.

Dies festos ob reverentiam Dei & Sanctorum solum bea- 58
tissimum Romanum Pontificem posse instituere in Ecclesia universali, & singulos Episcopos in suis Diœcesibus satis constat ex Canone Concilii Lugdunensis relato *in c.* 1. *de consec. distinct.* 3. & ex Decretali Gregorii IX. in hoc *cap. Conquest. de fer.* ubi Papa enumeratis festivitatibus quibus venerationem exhiberi jubet in toto orbe Christiano immediatè subjungit, *cæterisque solemnitatibus quas sing. Episc. in suis Diœcesibus cum Clero & populo duxerint solemniter venerandas.* Et innuitur a Conc. Trid. *sess.* 25. *de Reg. c.* 12. ibi: *Dies etiam festi, quos in Diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit.* Reges ergò & Principes sæculares, civitates, & 59
populi nullam habent potestatem indicendi aliquem diem festum in honorem Dei, vel Sanctorum, nisi ex autoritate Papæ, vel Episcopi Diœcesani. Et ita per hunc textum firmant Bellam. post Martianum de Selva *hic quæst.* 4. *vers. Sed adhuc quæritur*, ubi in individuo loquitur de festo S. Dominici, & Ant. de Butr. *num.* 3. Abb. *in cap. Quoniam num.* 2. *eod. tit.* S. Antonin. *in* 2. *part. tit.* 9. *cap.* 3. *vers. Feriæ verò solemnes.* Silvest. *in verb. Dominica num.* 2. Armilla *in verb. Feriæ num.* 2. Tabiena *in eod. verb. num.* 1. *post med. vers. Feriæ verò solemnes*, & passim recentiores Theologi, præsertim Hispani, ut Suarez de Religione *tom.* 1. *lib.* 2. *de diebus festis cap.* 12. dicens rem esse clarum, & communem Azor. *institut. moral. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 26. *quæst.* S. Thomas Sanchez *consil. moral. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 7. Castro Palao *pag.* 2. *tract. de obser. festor. disput. unica punct.* 2. *à num.* 7.

Sumitur hæc conclusio ex illo communi principio, quòd
idem mediator Dei & hominum homo Christus Jesus sic 60
actibus propriis & dignitatibus distinctis officia ac jurisdictiones discrevit, ut temporalia sæcularibus potestatibus, spiritualia verò solis Pontificibus voluerit esse subjecta, *cap. Cùm ad verum, & cap. Si Imperator* 96. *dist.* & habetur 10. *dist. per tot. & in cap. Solitæ de major. & obed.* & magistraliter per Joan. Andr. post Host. *in cap. Per venerabilem col.* 6. *in verb. Plenitudine potestatis, qui filii sint legitimi.* Oldrad. *cons.* 83. *An Episcopus per tot.* Actus auditorum indicendi & præcipiendi dies festos & cultui Divino 61
dicatos propriè spiritualis est, & ad pietatem, ac Religionem pertinens, Clem. *unica de Reliq. & Vener. Sanct.* & patet ex Concil. Trident. *sess.* 21. *de delect. ciborum jejunis, & diebus festis vers. Vel etiam quæ faciunt ad pietatem.* Igitur ejusmodi actus indicendi dies festos spectat ad Pastores Ecclesiæ, cum id primò, & principaliter ordinetur ad Divinum cultum; & animarum profectum, *cap. Placita* 15. *quæst.* 4. *cap.* 1. *& cap. Licet supra eod. l. fin. C. eod.* & declarat Abb. *in hoc cap. In primo notab.* & consequenter non potest legalis autoritas in his se ullitenus immiscere, cùm laicis de rebus spiritualibus statuendi nulla sit attributa potestas, quos obtemperandi manet necessitas, non autoritas imperandi, *cap. Cùm laicis de reb. Eccles. non alien. capite. Benequemquidem* 96. *dist. c. Ecclesia S. Mariæ de const.* per

quem textum Collectarius *hic num.* 7. *in fin.* tenet ferias repentinas à Principe indictas non esse observandas in foro Canonico. Et cum sequitur Bellam. *num.* 19. *in* 6. *quæst. prin-*
62 *cipali circa finem, vers. Item quæritur de feriis repentinis.*
63 Præterea idem est judicium de tempore, quod de loco, *l. Unum, ff. Si cert. petat.* sed consecratio & dedicatio loci ad cultum Divinum spectat solum ad Præsules Ecclesiæ, non autem ad sæculi potestates, *cap. Placuit* 1. *quæst.* 2. *cap. Nemo de consecr. dist.* 1. §. *Sacræ res* & ibi gloss. *in verb. Pontifices Institut. de rer. divis.* ergò & consecratio temporis. Indictio enim festivitatum in honorem Dei nihil est
64 aliud quàm quædam consecratio, per quam dies illi efficiuntur sacri & Divinis obsequiis dedicantur, *cap. Placita* 15. *quæst.* 4. *cap.* 1. *& cap. Licèt sup. eod. l. Omnes dies vers. Sacros*, *C. eod. tit.* Undè gloss. 1. *in cap.* 1. *de cons. dist.* 3. dicit Gratianum inter Sacramenta inserere tractatum de solemnitate dierum festorum, quia inter Sacramenta habentur, cùm repræsentent passiones eorum Martirum, propter quos fiunt. Ad hoc *c. Baptizandi*, ibi, *Pentecostes venerabile Sacramentum, de consecr. dist.* 4. quo argumento de loco ad tempus in hac materia utitur hic Joan. Andr. *num.* 3. *circa med. vers. Idem judicium & Bellam. num.* 10. *post med. vers. Et facit pro parte ista.* Præterea Princeps
65 laicus non potest dies festos in honorem Dei vel Sanctorum introductos tollere, nec subditos suos absolvere ab obligatione illos servandi, ut latissimè probat Signorolus de Homodeis *in cons.* 245. *incipien. In quæstione vertenti, maximè col.* 2. *circa med. vers. Item non obstat quod dicitur.* Subdens ridiculum esse contrarium asserere: ergò nec potest novos dies festos in honorem Dei introducere, & subditos ab obligatione illos servandi ligare, quia par est jus ligandi, atque solvendi, *cap. Verbum de pœnit. dist.* 1. *Ad idem. cap.* 1. *de regul. jur. l. Nemo qui condemnare, ff. eod. l. Qui condemnare, ff. de re jud. & l.* 3. *Conditio, ff. de admen. legat. & l. Solet*, §. *Sicut, ff. de offic. Proconsul.*
66 Et quamvis Imperatores aliquando in his videantur excessisse limites Imperialis potestatis, & in specie Constantinus legem tulerit, ut die Veneris omnes à judiciis, & aliis negotiis vacarent, precibus & obtestationibus Deum colerent, ut referunt Eusebius & Sozomenus, & ex illis Baronius *ad annum Christi* 321. Attamen res illa non fuit recepta ab Ecclesia & nulla fuit ex defectu potestatis, secundum theoricam Joan. Andr. *cap. Non minùs num.* 14. *de immun. Eccles.* quam ibi sequuntur Illustr. *num.* 10. & Abb. Calder. *cons.* 2. *num.* 3. *vers. Reperio de consib.* Et scripsi plenius *in d. c. Ecclesia S. Mariæ*, *à num.* 17 *de const.* Aliæ autem leges Imperiales, quæ habentur *eod. de feriis*, non inducunt novas ferias in honorem Dei, sed jam ab Ecclesia indictas observari præcipiunt, *ut l.* 2. *&* 3. *l. Omnes dies, & l. Dies festos, C. eod.* quod non effugit potestatem Catholicorum Principum, *ut c. Si in adjutorium,* 10. *distinct.* & fusius dicam infra *num.* 73. *vers. Undè potest quidem statutum laicale.*

67 Autoritas verò Baldi *in hac cap. n.* 3. dicentis valere statutum, quod diebus Veneris sint feriæ propter commemorationem Dominicæ Passionis: intelligi debet de statuto edito cum consensu Episcopi & Cleri, prout etiam debent intelligi Legistæ, qui scripserunt, statuto Civitatis posse introduci ferias in honorem Dei, ut idem Bald. *in l. Quadraginta n.* 1. *C. de feriis*, Alex. *in l. Præsides n.* 2.
68 *ff. eod. & in cons.* 13. *n.* 3. *lib.* 5. & Decius *in l. Milites n.* 18. *de testam. Militar.* Alias enim si intelligeretur de statuto edito à civitate, seu populo sine Episcopo, & Clero, utique loqueretur contra hanc Decretalem, ubi patet solum populum sine Episcopo & Clero nequaquam posse indicere ferias solemnes in honorem Dei, & Sanctorum, etiam quantùm ad hoc, ut in illis diebus à strepitu judiciali, & actionibus forensibus sit abstinendum, ut per Bellam. *hic in* 4. *quæst. vers. Sed adhuc quæritur*, & plenius
69 deduxi suprà *in* 4. *notab. à num.* 33. In quem sensum accipi etiam debet glos. additionalis *in l. Si fetialis, ff. de feriis*, dum dixit per statuta, & consuetudines locorum posse ferias indici, & indictas tolli ea ratione, quia Decretalis dicit etiam in feriis ad honorem Dei servari consuetudines, & statuta locorum, *ut in c. Casallanus, sup. hoc tit.* Etenim Decretalis illa loquitur de statutis Canonicis, & ab Ecclesia approbatis, & de consuetudine non tantùm laicorum, sed etiam Ecclesiasticorum. Quam differentiam constituit Abb. *in cap.* 1. *n.* 9. *de Sponsalibus*, ubi air statutum laicorum in casu illo esse nullum, quia materia non pertinet ad ipsos, sed secus in consuetudine, quia in ea intervenit consensus Episcopi, & totius Cleri, de quo scripsi plenius *in c.* 1. *n.* 15. *de cogn. spiritual.*

70 Nec prædictis obstat, quòd Sanctus Antoninus in 2. *part. tit.* 9. *c.* 3. §. 1. & Silvest. *in verb. Dominica*, *n.* 2. dixerint, si Dominus, vel Civitas statuant festum sub certa pœna colendum, culpam quidem violatores non incurrere, quia ad eos non pertinet talia præcipere, sed tamen pœnam exigi posse. Quoniam nec Canonem, nec rationem ullam alle- 71
gant, eosque refellunt Suarez, & Castro Palao supra citati, ea ratione, quia eorum dicta implicant repugnantiam, ut scilicet Princeps sæcularis non possit legem ferre super institutione festi obligando ad culpam, & tamen possit à transgressoribus pœnam exigere; quia ubi nulla est culpa, ibi nulla potest esse pœna, *l. Sanctimus, C. de pœnis, cum similibus.* Sed tu dic clarius, ubi statutum est nullum ex de- 72
fectu potestatis, eo quòd disponat in materia spirituali, & ad Divinum cultum spectante adjectionem pœnæ non valere, ut disputando concludit Joan. Andr. *in c. Statutum il primo, post princip. in verb. Compellendas de Hæreticis lib.* 6. Cum quo concordat ibi Petr. de Anchar. *n.* 3. *vers. ultimo*, Gemin. *col.* 1. *post. med. vers. Sed pone quòd statutum civitatis*, & Philippus Francus *n.* 3. Abb. *cons.* 12. *Ut clarè materia n.* 2. *lib.* 1. & alii copiosè congesti à Felino *in c.* 1. *n.* 13. *de Sponsal.* Facit text. *in c. Gemma eod. tit.* ubi adjectio pœnæ non valet contra libertatem Matrimonii. Item facit text. *in l.* 1. *C. de his, quæ pœnæ nomine*: ubi pœna adjecta contra legem non tenet, nec committitur si contra fiat. Undè poteit quidem statutum laicale pœnam infligere 73
violantibus dies festos ab Ecclesia institutos, cùm hoc sit mixti fori, ut declaravit san. mem. Pius V. *in Constitutione* 5. *incipien. Cùm primum*, §. 7. *in Bullar. tom.* 2. *pag.* 180. Prohibitus enim statuere in aliqua materia propter defectum potestatis, potest nihilominus in illa statuere fortificando jus commune cum adjectione pœnæ, ut voluit glos. singularis in Clem. *Ne Romani in princ. in verb. Tolli de elect.* Felin post alios *in d. c.* 1. *n.* 13. *post. med. vers. Et prohibitur de Sponsal.* Quin imò officium Catholicorum Principum est in adjutorium Ecclesiæ sacrarum Constitutionum 74
præcepta tueri, & in illarum violatores animadvertere, *c. Si in adjutorium* 10. *dist.* & de eo gravissimis verbis admonentur à S. Trid. Synodo *in cap.* 20 *sess.* 25. *de reform.* At novum præceptum de die festo servando statuere, & transgressoribus pœnam imponere, non est sæcularis potestatis, sed Ecclesiasticæ tantùm, ut in juribus initio citatis; alioquin esset in facultate laicorum promulgare leges iniquas, & libertati Ecclesiæ adversantes, easque per indirectum metu pœnæ in usum, & observantiam inducere, quod passim exaggerant Doctores *in cap.* 1. *de Sponsal. & in d. c. Statutum de Hæreticis lib.* 6. *& in d. c. Ecclesia de Const.* ubi Felin. latissimè *n.* 99. *q.* 16.

Similiter non obstat, quòd aliqui moderni ut Sayr. *in* 75
Clavi Regia, lib. 3. *c.* 3. *n.* 17. §. *Quinta propositio*, & Molphel. *in Summa Theologica part.* 1. *tract.* 11. *c.* 27. *n.* 39. opinentur Principes laicos, licèt præcipere non possint, ut aliquis dies festus colatur Missæ auditione, posse tamen statuere, ut subditi in illa die ab operibus servilibus abstineant, quasi hoc spectet ad regimen politicum. Etenim hanc opinionem jure optimo reprobant Suarez, & Castro Palao superius relati: quia etsi cessatio ab operibus mechanicis si fiat ob aliquem finem politicum, sit actio merè sæcularis, tamen secus est si indicatur in ordine ad cultum Dei, & Sanctorum ejus, quia tunc est materia Religionis, circa quam laica potestas statuendi facultatem non habet secundum eos. Itaque ad internoscendam qualitatem legis præcipientis cessationem ab operibus servilibus inspiciendus est finis principalis, in quem ordinatur, *c. Quoniam* 10. *dist.* nam si finis sit mere politicus & civilis, lex dijudicabitur de materia temporali, & spectante ad potestatem laicalem. Undè vide- 76
mus Principem laicum posse ferias repentinas indicere ob publicam gratulationem, puta ob diem Natalis sui, vel Filii sui, vel suæ coronationis, vel quia uxorem duxit, vel ob rem prosperè gestam, veluti propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, *ut l. Sed etsi*, §. *Si feriæ, ff. ex quib. caus. major. in integr. restit. l. Dies festos*, ibi, *etsi in nostrum ortum, & l. A nullo*, ubi Bald. & Scribentes, *C. de feriis*, & dixi supra *in* 1. *quæst. n.* 36. *vers. Quædam verò sunt feriæ*: sin autem finis in quem ordinatur lex præcipiens cessationem ab operibus servilibus sit cultus Dei, tunc lex judicabitur de materia spirituali, & spectante ad Religionem: nam, ut inquit S. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4. *in corp.* Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere: finis autem cessationis ab operibus in festivitate alicujus Sancti sit princi- 77
paliter ob cultum, & reverentiam Dei, ut hic notat Abb. *in* 1. *notab.* quia Deum veneramur in Sanctis ejus, Clem. *Si Dominus de Reliq. & vener. Sanctor cap. Gloriosus est Deus in Sanctis ejus, eod. tit. lib.* 6. & dixi supr. *in* 1. *notab. in primo ampliat.* & consequenter non spectat ad potestatem laicalem indicere cessationem ab operibus in festivitate alicujus Sancti. Quæ conclusio clarè etiam deducitur ex hac De- 78
cretali: nam hic nulla fit mentio de Missæ auditione, sed simpliciter statuuntur feriæ in festivitatibus Sanctorum hic enumeratis, & indicitur cessatio ab omni opere, seu strepitu judiciali; & tamen hujusmodi cessatio indici non potest à civitate, vel populo, sed requiritur autoritas, & consensus Episcopi, & Cleri; ut fusius ostentum est suprà *in* 4. *notab.*

Hæc igitur specialia sunt, & extra sphæram potestatis laicalis. Et sanè si Principes sæculares possent novos dies festos statuere indicendo cessationem ab operibus mechanicis, cur itidem non possent nova jejunia instituere, publicas processiones ordinare, funeribus defunctorum leges præfinire, & alia similia facere, quæ certissimi juris est ad solam Ecclesiam pertinere, *c. Rogationes de consecr. dist. 3. & c. Jejunia dist. 5. cap. ult. de reb. Eccles. non alien.* cum multis similibus.

Cæterum in casu, de quo agitur, cessat omnis ambiguitas, quia litteræ Regiæ in Edicto Gubernatoris de verbo ad verbum insertæ nullam pœnam imponunt, nec jubent subditos in die S. Dominici cessare ab operibus servilibus, sed simpliciter præcipiunt, *que su fiesta se guarde, y solenize.* Quinimò adjiciunt: *como las demas que hay de guardar en este mi estado.* Quæ verba clarè demonstrant litteras voluisse idipsum statuere de festo S. Dominici quod ex præcepto Ecclesiæ in illo statu servari debet in aliis festivitatibus. Quin imò id apertiùs exprimunt paulò infrà, dum dicunt; *En virtud de la quotes mi volunt ad guarden, y hagan guardar la fiesta del decho Sancto, como si fuera de Preceto de la Yglesia.* Quæ clausula evidenter ostendit litteras voluisse statuere, ut dies Sancti Dominici esset solemnis & festivus ex Præcepto Regio ad eum prorsùs modum quo aliæ Festivitates sunt solemnes ex Præcepto Ecclesiæ; cum dictio illa *como*, importet omnimodam similitudinem, lege *Si quis obrepserit, ff. de falsis* cap. *Olim de verborum significatione* & cap. *In Ecclesia de præbendis lib. 6.* Et quamvis in eisdem litteris dicatur: *y assi darteis à los Tribunales del para la execution deste despacho la orden necessaria:* hinc tamen non licet inferre, ut voluerint imponere Tribunalibus solam obligationem feriandi à strepitu Judiciorum & negotiis forensibus; sed potiùs ut eadem Tribunalia mandarent executioni illud idem quod suprà dictis verbis præceperant: nempè *que su fiesta se guarde y solemnize como las demas*; nam clausulæ executivæ non alterant nec limitant dispositionem, ut est casus in Clementina 1. *de præb.* Socin. Senior. *cons.* 281. *in fine lib.* 2. Felin. in cap. *Licet*, *num.* 7. *de Offic. Ordin.*

Sed quatenùs subesset aliqua dubitatio in Litteris Regis: illam tamen prorsùs sustulit Gubernator Mediolani in suo Edicto; nam sive explicans mentem Litterarum, sive excedens limites suæ facultatis: non solùm injungit vassalli ut cessent, die 4. Augusti ab operibus servilibus; sed amplius addit: *Festeggiando detta giornata con ogn altra dimonstratione di spirito è devotione Christiana.* Quo etiam respiciunt Litteræ Regiæ in exordio, ibi: *Siendo tanta la devotion que to dos mis Reynos, y Estados deven tener, y tienen. à Sancto Domingo in Soriano.* Præcepit ergò formaliter quod præcipit Ecclesia in diebus Festis: nimirùm ut populus ab operibus servilibus se abstineat ac vacet cultui Divino: in quibus duobus consistit formalitas celebrationis Festi, cap. 1. & cap. *Licèt de Feriis*, cap. *Nullus* & cap. *Placita 15. quæst. 4.* cap. *Rogationes de consecr. dist. 3.* & declarat Sanctus Thomas *in 2. 2. quæst. 122. art. 4. ad 3.* dicens: *In observantia Sabbati duo sunt considerandà, quorum unum est sicut finis; & hoc est ut homo vacet rebus Divinis: quod significatur in hoc quod dicit:* Memento ut diem Sabbati sanctifices; *illa enim dicuntur sanctificari in lege quæ Divino cultui applicantur. Aliud autem est cessatio operum: quæ significatur, cùm subditur: septimâ die Domini Dei tui, non facies omne opus.* Hæc Divus Thomas. Edictum igitur utrumque præcipiendo scilicet cessationem operum & exercitium Divinorum, utiquè posuit falcem in messem alienam & libertatem Ecclesiasticam violavit, cap. *Decernimus de Judic.* cap. 1. *de immun. Eccles. lib. 6.* cum suis concordantiis.

Quæ omnia multò magis vendicant sibi locum post Bullam sanæ memoriæ Urbani VIII. *Universa*: quæ declarat solos dies Festos in ea numeratos esse de Præcepto: sublatis contrariis Statutis & Consuetudinibus etiam immemorabilibus; & ne dies Festos à Locorum Ordinariis, nimiâ aliquorùm facilitate aut Populorum importunitate: deinceps iterum multiplicari contingat: eosdem Ordinarios seriò admonet, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub Præcepto novorum Festorum studeant abstinere. Quæ sanè provisio parùm prodesset, si potestati laicali fas esset novos dies Festos statuere; nam Populi quod ab Ordinariis imperrare non possent: à Principe sæculari importunis precibus extorquerent contra regulam, lege *Scire*, §. *Si mater, ff. de tutor. & curat.* & lege ultimà, *cod. si manc.* ita ven. & Constitutio fieret ludibrio: contra id quod habetur in lege ultima, §. finali, *cod. de bonis quæ liberis* & in cap. *Commissa de elect. lib. 6.*

Sequitur Declaratio Apostolica.

INNOCENTIUS PAPA X. Ad futuram rei memoriam. 80 Cùm nuper ad notitiam nostram non sine gravi animi nostri molestia pervenerit; quòd dilecti filii Senatûs Mediolani per Litteras circulares datas die 20. Junii proximè præteriti; & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator Statûs Mediolani per Edictum publicum, publicatum die 30. ejusdem mensis Junii: mandaverint observari diem Festum Sancti Dominici, die 4. mensis Augusti cujuslibet anni in toto illo Statu: præcipientes ut Populi & Subditi illius Statûs abstineant ab operibus servilibus; & Opifices Tabernas & Apothecas clausas teneant, pro ut servatur cæteris diebus Festis ex Præcepto: ulteriùs in Edicto prædicto exprimatur Festivitatem esse celebrandam cum omni devotione ac pietate Christiana: Nos quibus universalis Ecclesiæ regimen à Domino commissum est, considerantes quàm perniciosum autoritati Ecclesiasticæ id esse possit; cùm Principes laici quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potiùs manet necessitas quàm autoritas imperandi: non habeant facultatem imperandi dies Festos in honorem Sanctorum de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Sacris Ritibus Præpositorum: quibus hoc negotium discutiendum commissimus Consilio, prædictas Litteras & Edictum emanata autoritate laicali super observatione prædictæ Festivitatis Sancti Dominici: fuisse & esse omninò nulla nulliusque roboris & momenti; nec aliquo modo servanda Apostolicâ autoritate, tenore Præsentium declaramus. Sicque & non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios & delegatos: etiam causarum Palatii Apostolici Auditores ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos & quosvis alios quàcumque autoritate fungentes: sublatâ eis & eorum cuilibet quàvis aliter judicandi & interpretandi facultate & autoritate judicari & definiri debere; ac irritum & inane, si secùs super his à quoquam quàvis autoritate scienter vel ignoranter contigerit: attentari decernimus. In contrarium facientibus &c. non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die 6. Octobris 1653. Pontificatûs nostri anno decimo.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Clemens III. Alatrino Episcopo.

CAPUT I.

INtelleximus, quòd, cùm quædam mulier peteret quemquam in virum, testes ad suæ intentionis assertionem induxit: per quos pars viri futurum sibi præjudicium metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi, & infrà. Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cùm exceptione probata quæstio principalis perimatur, ante est cognoscendum de ipsa, quàm ad definitionis articulum procedatur, quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

SUMMARIUM.

1 *Judex ante sententiam de peremptoria exceptione cognoscit. Sufficit tamen ut super principali pronuntiet.*
2 *Exceptio consanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*
3 *Si agat judicio petitorio: secùs si possessorio reintegrandæ.*
4 *Et quid si maritus offerat probationes in continenti paratas.*
5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris, & n. 13.*
6 *Exceptio peremptoria est quæ perimit petitionem actoris, & num. seq.*
7 *Exceptio dicitur actionis exclusio.*
8 *Exceptio omnis peremptoria debet discuti antequam definiatur negotium principale.*
9 *Lite tamen priùs contestata, & n. 34.*
10 *Nisi sit exceptio litis finitæ. Vel sit notoria, n. 11. Aut contineatur in instrumento; vel reus offerat sese illam in continenti probaturum, n. 12.*
11 *Judex non debet permittere, ut factum, cui notoria obstat exceptio, in judicium deducatur.*
14 *Exceptio peremptoria, etiamsi veniat cognoscenda coram diverso judice, debet discuti ante definitionem articuli principalis, & n. 31.*
15 *Præjudiciales quæstiones debent discuti antequam super principale negotio lis fuerit contestata.*
16 *Exceptiones delatoriæ regulariter sunt proponendæ ante litis ingressum.*
17 *Excommunicationis exceptio quamvis sit dilatoria, tamen proponi potest quandocumque etiam post sententiam.*
18 *Exceptio dilatoria solutionis proponi debet ante litem contestatam, non tamen priùs quàm actor fundaverit intentionem suam.*
19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei post litem contestatam, tunc proponi potest.*
20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæstionem principalem, sed sunt duæ petitiones vicissim tractandæ, & terminandæ.*
21 *Judex an, & quando super incidenti debeat pronuntiare, & n. 23. usq. ad n. 32.*
22 *Quæstio incidens an, & in quo differat ab emergenti.*
23 *Pronunciandum est super emergenti.*
24 *Secùs super incidenti regulariter. Fallit primò si incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum processum, n. 26. Fallit secundò si incidens debeat cognosci coram alio judice, n. 27. & 31.*
25 *Judex pronuntiando super principali, censetur tacitè pronuntiare super incidenti.*
28 *Pronuntiandum est indistinctè super incidenti, vel emergenti, quando sine tali pronuntiatione processus causæ principalis expediri non potest.*
29 *Aliàs non tenetur judex pronuntiare.*
30 *Potest tamen si vult, nec ob id processus redditur nullus.*
31 *Nisi incidens vel emergens ventilari debeat coram alio judice.*
32 *Præjudiciales quæstiones quæ dicantur, & nu. seqq. usque in fin.*
33 *Præjudicialis quæstio an, & in quo differat à peremptoria, & num. 35.*
34 *Exceptiones peremptoriæ quamvis proponi debeant ante litis contestationem, tamen non probantur nisi lite contestata.*
35 *Præjudicialis quæstio dicitur diversis respectibus.*
36 *Exceptio illegitimitatis an sit præjudicialis, vel peremptoria.*

1 INtelleximus. Judex ante sententiam de peremptoria exceptione cognoscit: sufficit tamen ut super principali pronuntiet. Hoc dicit secundum Abb. Antiq. Joan. Andr. Cauderin. Bald. & omnes. Vel specialiùs secundum Abb.
2 Siculum. Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum admittitur exceptio consanguinitatis, quæ priùs discutienda est, quàm super Matrimonio pronuntietur; & sufficit super ipso principali pronuntiare: communis divisio. Consultatio & responsio. Secunda ibi *Inquisitioni.*

Nota primò ibi *peteret quemdam in virum*, Mulieri agenti
3 judicio petitorio ad vendicationem mariti obstare exceptionem consanguinitatis: nam ista mulier petebat sibi virum adjudicari; & sic petitorium intentabat: secùs tamen esset si intentasset remedium possessorium reintegrandæ, petendo sibi virum restitui, quia tunc consanguinitatis exceptio non admitteretur ad retardandam restitutionem, ut in Decretali Lucii III. ex conquestione, infrà de restit. spoliat. quam cum textu nostro ita conciliat Innocentius III. *in cap. Litteras vers. Quamvis præscriptum Lucii Papæ eod. tit.* ad idem *c. Accedens, supra ut lit. non contest. c. Causam de offic. deleg.* & ita hic post Alan. & Goffred. distinguit Innocentius *in princip.* exponens ver. *Peteret*, scilicet intentans petitorium, secùs si possessorium; & sequuntur Abb. Antiq. *num, 2.* Host. *in princ.* Joan. Andr. *num. 2.* Calder. 4
eod. n. Abb. Siculus *in 2. not.* & reliqui omnes. Quod tamen intellige, nisi conjux offerat probationes consanguinitatis in continenti paratas; quia tunc recepto ab ipso priùs juramento de malitia, denegabitur restitutio quoad thorum, licèt non quoad reliqua, ut deciditur in prædicta Decretali, *Litteras*, ubi est casus, secundum Joan. Andr. & omnes; & adde quod legitur & notatur *in cap. Inquisitionis, infra de sentent. excomm.*

Secundò nota secundum Ant. de Butr. *num. 4.* & Imol. 5
num. 2. utilem cautelam ex parte rei, ut scilicet non proponat exceptionem peremptoriam priusquam actor suam intentionem fundaverit, prout iste vir non objecit exceptionem consanguinitatis, nisi postquam mulier testes induxit ad suam intentionem fundandam, *ut in princ. litteræ.* Idque ob eam rationem, ne reus, aliàs opponendo frustrà se gravet, si fortè actor suam intentionem non probet. De quo *in l. Si quidem*, C. *de except. & in cap. De testibus, infra de testib.* Potest tamen si velit statim oblata petitione actoris

opponere, sed incautè agit, ut ait Butr. *d. n.* 4. Imò fortius est, quia fortassè actor non probabit, secundum Abb. *num.* 8. *vers. Aut vult proponere.*

6 Tertiò nota ibi, *quæstio principalis perimentur*, exceptionem peremptoriam esse, quæ perimit & elidit petitionem, seu actionem actoris. Concordat, §. *Perpetuæ*, *Instit. de except. & l.* 3. *ff. eod.* §. *Exceptio* 3. *quæst.* 6. & hic notant Hosti. *n.* 1. *in ver. Elidi*, Calder. *n.* 4. Butr. *n.* 5. *tmol. n.* 3. Abb. *in* 4. *notab.* Cardin. in Clem. *ult. in* 3. *quæst. num.* 2. *de appellat.* Et propterea exceptio dicitur actionis
7 exclusio, *l.* 1. *ff. de except. cap.* 2. *infra eod. & cap. A nobis*, *infra de except.* Petr. de Anchar. *consil.* 6. *Visothematho* 4. *vers.* Ex *quem patet*, & Abb. *ubi suprà.* Quod tamen intellige secundum Calder. & Butr. postquam exceptio fuerit probata, ut innuit littera hujus textûs ibi, *quo facto*, id est plenè probata exceptione, ut exponunt Hostiens. & Joan. Andr. ambo, *numer.* 3. *in vers. Quo facto* Ad idem *lib.* 2. *ff. de exempt. & c. Ad aures*, *infra de prescript.*

Descendo ad glossam magnam, quæ reputatur valdè difficilis & divido materiam in duos principales articulos. Primus est quo ordine sit proponenda, seu discutienda exceptio peremptoria. Secundus an & quando super exceptione incidenti, vel emergenti sit pronuntiandum.

8 Quo ad primum hæc sit conclusio, quod exceptio peremptoria debet discuti antequam definiatur negotium principale, quæ conclusio probatur clarè in hac Decretali, ubi deciditur prius esse cognoscendum de exceptione consanguinitatis quàm ad definitionis articulum procedatur & ita hic est casus apertus, secundum Abb. Antiq. Joan. Andr. Calder. Bald. & omnes *supra in summario.* Rationem decidendi reddunt Calder. & Abb. Siculus *in* 4. *notab. vers. Antequam attingam*, nempe quia fundata inventione actoris, venit reus condemnandus, nisi aliter se defendat: debet enim judicare secundum merita causæ, partium assertione panduntur, *ut l. final. C. super vim*, vel alio modo *& c. Tum littera, de integr. restit.* quare ut appareat an reus sit absolvendus, vel condemnandus, debet prius discuti illius exceptio. Brevius rationem reddit glossa Bernardi hic in transfiguratione casûs, dicens esse prius cognoscendum de exceptione peremptoria ante sententiam oppolita, quia ex illa apparebit qualiter debeat formari sententia.

Ampliatur primò supradicta conclusio, ut locum habeat non modo in exceptione peremptoria consanguinitatis, quæ opponitur mulieri vendicanti aliquem in virum, de qua loquitur hoc capituhum, ut dictum est supra *num.* 2. *&* 3. Sed generaliter in omni alia exceptione peremptoria, cujusmodi est exceptio doli, mali, quod metus causa, pacti
9 perpetui de non petendo & consimiles, de quibus *in* §. *Perpetuæ*, *Instit. de except. & in l.* 3. *ff. eodem.* De omnibus enim est cognoscendum antequam pronuntietur super articulo principali, *l. Si quidem*, *C. de exception. l. Emptor*, C. *de long. tempor. præscript. cap. Super hoc*, *supra de renunc.* secundum Hostiens. *hic num.* 1.

10 Quod tamen fallit in exceptione litis finitæ, quæ proponi potest etiam ante litis contestationem, *ut in cap.* 1. *&* 2. *de lit. contest. lib.* 6. & licet notat Abb. *num.* 8. Item secundum eum in exceptione notoria: non enim judex de-
11 bet permittere ut factum, cui notoria obstat exceptio, deducatur in judicium *cap. Quoniam supra de sil. Præbiter.* & post Archid. notat Joan. Andr. *in d. cap.* 1. *de lit. contest. lib.* 6. Fallit tertiò, si exceptio continetur in instrumento,
12 vel reus excipiens offerat se illam in continenti probaturum, ut notat Joan. Andr. *in addit ad Specul. in tit. de except.* §. *Dicto vers. Sed an reus* & notatur *in cap. Super litteris de rescript.* His autem casibus reus potest excipere etiam ante litis ingressum, secundum Abb. *d. n.* 8. An autem exceptiones peremptoriæ proponi & discuti possint, aut debeant ante fundandam intentionem actoris, distingue ut hic plenè per Abb. *num.* 6. *& seqq.*

13 Ampliatur secundò, principalis conclusio superiùs firmata, ut locum habeat etiamsi exceptio peremptoria veniat discutienda coram diverso judice, veluti si petenti
14 hæreditatem in foro seculari objiciatur, quòd sit illegitimus: nam hujusmodi exceptio terminari debet coram judice Ecclesiastico antequam judex laicus procedat in causa hæreditatis ut hic ex text. *in cap. Tuam*, *infra eod.* ubi est casus secundum lecturam glossæ, quam ibi dicunt esse communem Jo. Andr. *num.* 4. & Butr. *nu.* 17. *vers. Advertendum.* Ad idem text. *in cap. Lator*, *infr. Qui filii sint legitimi*, ubi similiter est casus.

15 Ampliatur tertiò, ut procedat in qualibet præjudiciali, quæ cognoscenda est antequam lis super principali quæstione fuerit contestata, *l.* 1. *& per tot. C. de ordin. cogn.* & hic notant Hosti. *n.* 1. *in ver. Perimatur*, & Calder. *in* 1. *notab.* quod habet locum sive civilis præjudicet civili, sive criminalis criminali, sive è converso, ut in exemplis, quæ recensentur *in* §. *Aliquando* 11. *quæst* 3. & per glossam *in d. cap. Tuam*, *in ver. Dependentem infr. eod.* quam ibi omnes sequuntur, & per Calderin. *hic in* 3. *quæst num.* 19. de quibus præjudicialibus plenius dicam infra *in ult. quæstione num.* 32.

Ampliatur quartò, ut vendicet sibi locum etiam in exceptionibus dilatoriis, quæ regulariter proponendæ, & probandæ sunt ante litis ingressum. Et si causa sit talis, in qua contestatio non requiratur, proponi debent ante illam actum, qui solet fieri post litem contestatam, *ut in c. Inter Monasterium*, *infr. de re jud. c. Cùm causam de appellat l. ult. C. de except. & l. Ut demum*, *C. de Procurat.* Undè post litem contestatam, aut etiam post terminum statutum ad dilatorias proponendas, proponi non possunt, *cap. Pastoralis*, *infr. de except.*

Hoc tamen fallit primò in exceptione excommunicationis, quæ proponi potest quandocumque, & ante litem contestatam, & post sententiam, *ut c. Exceptionem*, *de except. cap. ad probandum*, *de re judic.* & est speciale ut in exceptione excommunicationis propter periculum animæ, ut dicitur in prædicta Decretali *exceptionem.* Fallit secundò in dilatoria solutionis, quæ licèt ante litem contestatam proponi debeat, non tamen prius quàm actor fundaverit intentionem suam, ut *leg. Exceptionem*; & ibi glos. *un. C. de probat, & cap. Si quis Episcoporum*, §. *Exceptio*, juncta glossa *prima* 3. *quæst.* 6. Fallit tertiò, si exceptio dilatoria incipiat competere post litem contestatam: *ut cap. Insinuante supra de offic. Deleg. & l.* 2. *C. de Confort. ejusd. lit.* Vel si de novo pertineat ad notitiam partis, *cap. In nostra*, *de Procurat. & cap. Pastoralis de except.* Suprascriptam distinctionem inter exceptiones peremptorias, & dilatorias posuerunt tres glossæ magistræ, quarum una habetur originaliter *in d.* §. *Exceptio in ver. Exceptio* 3. *quæst.* 6. *altera in d. cap. Exceptionem in ver. Dilatoriis de except. tertia in d. l. Exceptionem*, quæ est glos. *un.* & sequitur Abbas *hic n.* 6.

Nunc limita principalem conclusionem, ut locum non habeat si excipiens excedat limites exceptionis, eò quòd non tantùm excipiat, sed etiam petat, seu reconveniat actorem, tunc enim exceptio non elidit principalem quæstionem, sed cum ea concurrit, & sunt duæ mutuæ petitiones, quæ propterea sunt vicissim tractandæ, & terminandæ, *ut cap. Prudentiam*, *supra de mut. petit. & c. Cùm dilectus*, §. *Nos autem infra eod.* & notabiliter declarat hic Hosti. *n.* 1.

Aggredior nunc secundum articulum principalem, videlicet an & quando super incidenti sit pronuntiandum. Ad evidentiam præmittendum quæ sit exceptio, seu quæstio incidens & quæ emergens. Circa quod omissis expositionibus glossæ, dari solent a Doctoribus tres regulæ, quas hic prosequitur Abbas *num.* 12.

Prima regula est, quòd omnis exceptio peremptoria dicatur incidens pen. prod. quasi incidat & perimat negotium principale. Emergens verò dicitur omnis dilatoria. Unde Abb. Antiq. *hic num.* 2. ponit versum.

Incidens perimit, emergens quæstio differt.

Et hoc communiter tenent Doctores, ut hic testatur Bellam. *in* 2. *quæstione circa finem.* Secunda regula est, quòd exceptio habens vetustiorem causam in judicio, id est, quæ ante judicium est orta, dicatur incidens, qualis est exceptio consanguinitatis, & pacti de non petendo, quæ ortum habent ante litem inchoatam Emergens verò dicitur quæ oritur post judicium cœptum, quasi tunc emergat. Et hæc regula quasi coincidit cum præcedenti, licèt neutra sit admodum perfecta, ut per Abbatem *dict. num.* 12. Undè ipsi magis placet tertia regula, videlicet, quòd omnis exceptio concernens ipsum factum principale, seu quæ opponitur ad ipsum factum, dicatur incidens; quia perimit ipsum factum principale. Exceptio verò concernens processum dicitur emergens, quia in veritate tunc incipit competere respectu objecti, sive sit peremptoria, ut exceptio litis finitæ, sive non, quia ex quo opponitur ad processum, dicitur emergens. Et cum hac tertia regula ferè concordat alia, quam hic ponunt Henric. Boich. *n.* 9. & Bellam. *in* 2. *quæstione circa finem*, nempe quod incidens est omnis quæstio intus cadens, quæ causam principalem, seu negotium principale respicit in se, ut pactum de non petendo, & consimiles. Emergens est, quæ non concernit ipsum principale negotium, sed respicit judicium, seu processum, & ordinem litis, ut si judici, vel parti agenti opponatur excommunicatio, vel si judici, vel teste opponatur infamia, *l.* 1. *&* 2. *C. de Ordin. cognit. cap. Sciscitatus de rescript.* Vel si opponatur contra Procuratorem, quòd non sit, vel esse non possit Procurator, *l. M. litem*, *C. de Procurat.* vel contra judicem, quòd non sit competens in causa rei, vel quòd non possit esse judex in causa spirituali, de qua cognoscere nititur, quia sæcularis, seu laicus, *ut cap. Decernimus de Judic.* hæc enim omnia, & similia tangunt processum judicii, quia etiamsi vera sint, nihilominus jus principale remanet integrum inter actorem, & reum.

His præcognitis glossa nostra ponit tres opiniones. Prima negat pronuntiandum esse super incidenti. Secunda affirmat,

Tertia

Tertia distinguit. Tu verò dicas in hoc articulo dari à Doctoribus duas principales theoricas, quæ ambæ sunt in se veræ. Et quamvis differant in modo explicandi, tamen in rei veritate, & quoad juris effectum non discrepant. Prima theorica distinguit inter quæstiones emergentes, & incidentes. In emergentibus dic breviter esse pronunciandum, *ut leg. Liberis in fin. C. de liber. caus. leg. A procedente*, *C. de dilat. leg. Quoniam*, *Alexandrum*, *C. ad l. Jul. de adulter.* Et est ratio, quia non potest in causa principaliter procedi, ut patet in exemplis suprà proximè allatis. Et in hoc consentiunt
24 omnes. In incidentibus verò regulariter non est pronuntiandum, ut hic probatur in fine, quia textus dicit: Ante est cognoscendum de ipsa, scilicet quæstione incidenti, & non dicit pronunciandum. Idem probatur expressius in *l.* 1. *C. de ordin. Judic.* ubi dicitur pertinere ad officium judicis, qui de hæreditate cognoscit universam incidentem quæstionem, quæ in judicium devocatur, examinare, quoniam non de ea, sed
25 de hæreditate pronunciat. Et est ratio, quia judex pronunciando super principali, satis censetur tacitè pronunciare super incidenti. Exemplum patet in exceptione consanguinitatis, de qua loquitur hoc capitulum: nam si judex pronuncietur maritum esse adjudicandum mulieri eum vendicanti, utique tacitè pronunciat exceptionem consanguinitatis non obstare. Et idem in casu converso, & in hoc casu procedit opinio Bulgari, de qua hic in principio glossæ, & dicit Joan. de Imol. *n.* 6. *vers. Sed an sit necesse*, communiter teneri ut non sit necesse pronunciare expressè super incidenti, sed satis sit ut
26 pronuncietur tacitè pronunciando super principali. De communi etiam testatur Abbas *n.* 11. *vers. Et istæ duæ solutiones.* Fallit primò hæc regula in exceptionibus, quæ respiciunt & tangunt non modo negotium principale, sed etiam ipsum processum, ut in exceptione rei judicatæ, transactionis, & jurisjurandi. In his enim necessario est pronunciandum quando proponuntur per modum emergentis, & ad effectum impediendi processum ad ulteriora, quia non potest aliter super principali proceda. Et sic intellige *c. Exceptionis peremptoriæ de lit. contestat. lib.* 6. Secus si proponantur per modum incidentis ad effectum obtinendi victoriam super principali negotio, quia tunc super eis non est pronunciandum, sed sufficit pronunciare super principali, ut dictum est supra de incidenti. Et sic intellige secundum opinionem Mar. & Petr. Doctorum juris civilis, quorum hic meminit glossa nostra, quam tenuerunt etiam Vincentius, & Laurentius hic. Fallit secundò, ubi quæstio incidens debet ventilari co-
27 ram alio judice, quàm coram judice cognoscente de negotio principali: ut si petenti hæreditatem in foro sæculari opponatur, quod sit illegitimus; oportet enim ut super incidenti pronuntiet judex Ecclesiasticus antequam judex laicus procedat in causa principali, *ut cap. Tuam infra eod.* & fusiùs dictum est *supra in* 2. *ampliat. num.* 14. Hæc in effectu est distinctio glossæ hic, cum qua concordat Archid. *in* §. *Spatium* 3. *quæst.* 3. & hic dicit esse veram Henric. Boich. *n.* 10. *& sub n.* 12 *vers. Et licet.*

28 Secunda principalis theorica est Hostiensis hic *num.* 4. *vers. Brevius Expedias*; quæ licèt quoad Juris effectum coincidat cum prima: tamen est compendiosior, clarior & facilior: videlicet, aut est talis quæstio, vel exceptio, vel incidens, vel emergens: cujus pronunciatione dilatâ, processus principalis quæstionis expediri non potest: eò quòd sit præjudicialis cognitioni negotii principalis, ut veluti quia agente de hæreditate opponitur servitus; vel quæritur an actor sit excommunicatus vel infamis, necne, ut cap. *Quærendum*; & ibi Abbas. 2. *quæst.* 7. & tunc de illa priùs est cognoscendum & pronunciandum, ut lege *A procedente*, *cod. de dilat.* lege 2. *cod. de ordin. cognit.* lege *Liberis*, §. *fin. ff. de prævaricator.* aut est talis quæstio cujus pronunciatione dilatâ, processus principalis
29 quæstionis potest nihilominùs expediri: nempè quia non est
30 præjudicialis cognitioni negotii principalis; & tunc quamvis Judex si velit, super illa possit expressè pronunciare nec per hoc annulletur processus, ut cap. *super eo*, *ille primò in fine*
31 *infrà de appellat.* tamen non tenetur de necessitate; sed satis est ut pronunciet tacitè pronunciando super principali, ut hic patet: nisi talis quæstio incidens vel emergens sit ventilande coram alio Judice quàm Judice negotii principalis, quia tunc super illa necessariò est pronunciandum, dicto cap. *Tuam infra eodem* & cap. *Lator*, *qui filii sint legitimi*; & secundum hanc theoricam nullum jus contradicit & aliæ distinctiones potius ad subtilitatem quàm ad utilitatem traditæ sunt ab Antiquis secundum Hosti. hic in fine, cum quo concordant Joannes Andreas *num.* 8. *vers. Breviter dicas.* Calder. *num.* 18. *vers. Hostiensis hic*, Henricus Boich. *num.* 12. *versiculo Et licèt ista distinctio*, Butr. *circa finem vers. Conclusio ergò sit*, Abbas *num.* 11. *vers. Sed conclude clariùs*; & alii communiter & idem Hosti. *in Summa hujus tituli vers. Brevius*, Guillelmus de Monte Lauduno in Clementina finali *de appell.* & nullus discrepat.

Quæro pro complemento materiæ quæ dicantur quæstiones 32
præjudiciales.

Goffredus hic constituebat differentiam inter præjudiciales 33
& peremptorias. nam præjudiciales dicuntur in quibus quæritur de conditione personæ: videlicet utrum quis sit liber vel servus, ingenuus vel libertinus, filius vel extraneus, §. *Præjudiciales*, *instit. de action.* lege 1. & 2. *cod. de ordin. cognit.* Ergò idem, cùm quæritur: an actor sit excommunicatus vel non, cap. *Exceptionem infrà de except.* infamis vel bonæ famæ, cap. *Quærendum* 2. *quæst.* 7. & in hoc differunt à peremptoriis, quia præjudiciales proponuntur & probantur ante litis contestationem, lege *Quoniam Alexandrum*, *cod. de adulter.* licèt quædam proponantur etiam post sententiam, ut lege *Non idcircò*, §. *Cùm posteà*, *ff. de Judic. ad probandum infrà de re judicata* & cap. *Pia Mater de except. lib.* 6. Peremptoriæ 34
verò quamvis proponantur ante litis contestationem: nunquam tamen probantur, nisi lite demùm contestatâ, lege *Si quidem cod. de except.* lege *Emptor*, *cod. de præscript. long. temp.* nec locum habent post sententiam, cap. *Inter de re judicata*: nisi causaliter, cap. 2. *infrà de purgat. vulgar.* & cum hac distinctione Goffredi tranlit hic Hosti. *num.* 2. *&* 3. Sed plenius distinguit Joannes Andreas in cap. *Tuam num.* 6. *vers. Ego dico* 35
infra eodem; nam secundùm eum præjudicialis quæstio dicitur diversis respectibus. Primò scilicet quoad intentionem actoris cui præjudicat & eam perimit; & hoc modo præjudicialis est omnis peremptoria: hæc tamen præjudicat solùm in definitione; nam eà probatâ imponitur silentium ipsi actori; sed non præjudicat processui, ut hic: nisi in casibus de quibus in cap. 1. *de litis contestatione lib.* 6. deindè dicitur quæstio præjudicialis respectu processûs: scilicet quia primitùs tractanda; & de his loquitur glossa in dicto cap. *Tuam* in verbo *Dependentem.* Et hoc modo dici poteit præjudicialis omnis emergens: de qua priùs debet cognosci & pronunciari, ut de dilatoriis dictum est suprà *num.* 16. Rursùs hoc modo præjudicialis est interdùm actio, ut in cap. ultimo *infra eodem.* Tertiò, dicitur quæstio præjudicialis quoad eligentem alteram de duabus quæ sibi competere poterant; nam per hoc infert sibi præjudicium in reliqua, cap. *Ut quis duos*, *infrà de elect.* & cap. unico *de postul. lib.* 6. De hoc in lege *Quòd in hæredem*, §. *Eligere*, *ff. de tribut. action.* Et hoc modo aliquandò etiam exceptio est præjudicialis ipsi excipienti: licèt regulariter contra, ut cap. *Nullus pluribus de regulis Juris lib.* 6 ubi de hoc in glossa unica & per Joannem Andream *num.* 3. Quartò, dicitur præjudicialis quæstio respectu Judicis vel ejus jurisdictionis; & de hac lo- 36
quitur textus in dicto cap. *Tuam* & in cap. *Lator infrà qui filii sint legitimi*; nam quæstio nativitatis præjudicat Judici laico, ne ipsam cognoscat. Item ne in principali procedat, donec quæstio natalium per Judicem Ecclesiasticum fuerit definita: quæ tamen si incideret coram Judice Ecclesiastico, veluti si excideretur contra electum vel præsentatum, confirmandum vel consecrandum, benedicendum vel ordinandum: quod esset illegitimè natus: tunc esset verè peremptoria; & eo casu verum esset dictum Innocentii in dicto cap. *Tuam ad finem versiculi Vel dic hanc dilationem*; quia nec præjudicat processui nec jurisdictioni; sed solùm probata infert præjudicium actori in sua peritione quam perimit. Et hanc distinctionem Joannis Andreæ in effectu sequuntur in dicto cap. *Tuam infra eodem.* Henric. Boich. *num.* 1. Bellam. *num.* 11. Butr. *eod.* Card. *num.* 4. & Abb. *num.* 6. nec ab his discrepat Calder. hic *in* 3. *quæstione num.* 19. cujus distinctio prolixior est, sed satis clara; & eam sequitur Anchar. in dicto cap. *Tuam num.* 9.